

Barátunk a teremtett világ

A környezettel való harmonikus kapcsolat
alakítását segítő nevelés biblikus alapjai
és a megvalósulását támogató szempontok

Segédanyag a katolikus óvodákban megvalósuló nevelőmunkához

Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet
Budapest, 2011.

Készítette: A KPSZTI Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoportja, melyet a katolikus óvodák óvodapedagógusai alkotnak

Szerkesztette: Szabó Krisztina Benedikta OSB
Szerepi Imréné munkacsoport vezető

Lektorálta: Sebők Sándor főtí plébános
Kárpáti Sándor lelkész

TARTALOM

Ajánlás	5
Előszó	7
Bevezetés	9
I. Biblikus alapok	12
1. A világ teremtése	12
2. Jézus személyes példája és tanítása	14
3. A teremtés rendje a szeretet rendje	28
4. A teremtett világ megváltása és megdicsőülése	30
II. Környezettudatos magatartásforma	33
1. A környezettudatos magatartásforma meghatározása	33
2. Környezetvédelem és egészségvédelem	39
3. A teremtett világ, mint a vallásos és erkölcsi nevelés segítője ..	49
Befejezés	62
I. számú melléklet	64
II. számú melléklet	69
III. számú melléklet	72
Ajánlott és felhasznált irodalom	77

AJÁNLÁS

Nem lehet elég korán kezdeni a természet szeretetére, s benne a környezetvédelemre való nevelést. Kodály Zoltán mondását: „*A gyerekek zenei nevelése a születés előtt 9 hónappal kezdődik*” – erre is alkalmazni lehet és kell. Mert a gyerekek inkább tanulnak abból, amit a szüleiktől, a felnőttektől látnak, mint abból, amit azok mondanak nekik. „*A szülők élete az első képeskönyv, amelyből a gyerek olvasni tanul*” – írja Gárdonyi Géza.

Isten sokféleképpen szól hozzánk. A lelkiismeretünkön, a Biblián – és mivel ő a Teremtő – a nekünk teremtett világon keresztül. „*A természet könyvét forgatni ne szűnjél, abban Istennek képe leírva vagyon*” – írta Kölcsey unokaöccsének a *Parainézis*ben.

Ez a kiadvány segítheti a szülőket és nevelőket (nemcsak a vallásosokat), hogy a rájuk bízott kicsinyeket ráneveljék, hogy szebb világot hagyjanak az utánuk születőkre, mint amilyent tőlünk kaptak.

Kárpáti Sándor
lelkész

ELŐSZÓ

A Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézetben működő Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoport (amelynek tagjai katolikus óvodákban dolgozó óvodapedagógusok) évről évre olyan témákban mélyül el, amelyek egyaránt segítségül lehetnek a katolikus óvodai nevelésben, valamint a pedagógusok egyéni ismereteinek felfrissítésében, fejlesztésében.

Korunk egyik égető kérdése a természeti környezet egyre gyorsuló pusztulása. Nekünk, keresztény embereknek, akik valljuk, hogy feladatunk van ebben a világban, különösen is foglalkoznunk kell ezzel a problémával, óvodapedagógusként pedig szükséges megalapoznunk a ránk bízott növendékek környezet iránti tiszteletét, megbecsülését, szeretetét. A 2010–2011-es nevelési évben ezért választottuk ezt a témát éves munkaanyagként.

A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 2008-ban megjelent körlevele a teremtett világ védelméről¹ iránymutató mindannyiunk számára. A körlevél megfogalmazásait is figyelembe véve készült el a *Barátunk a teremtett világ* című kiadvány, amelynek vallás-erkölcsi megvilágosításai alapjául szolgálhatnak a 3–7 éves gyermekek érzelmi nevelésének, a környezettudatos életvitel kezdő lépései segítésének.

Köszönöm a Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoport tagjainak a téma iránti lelkes érdeklődést, a közös munkát. Megköszönöm Szabó Krisztina Benedikta bencés nővér szerkesztő munkáját és Bors Kata, a KPSZTI munkatársának segítségét.

Bízom benne, hogy a most megjelenő kiadványunk segítségül lesz közös örökségünk, a teremtett világ iránti felelősség erősítésében.

Budapest, 2011. augusztus

Szerepi Imréné
munkacsoport vezető

¹ Felelősségünk a teremtett világért, Magyar Katolikus Püspöki Konferencia, 2008

BEVEZETÉS

2005 júniusában a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet óvodai Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoportja *Ajándék a világ* címmel pedagógiai segédanyagot adott az óvodapedagógusok kezébe. A külső világ tevékeny megismerését középpontba állító módszertani füzet előszava három kulcs gondolatot fogalmazott meg:

- a teremtésben maga Isten fedezhető fel,
- a teremtett világ eszköz számunkra az Isten felé vezető úton,
- a teremtett világot Isten ajándékának tekintve az ajándékot megillető megbecsüléssel védenünk és használnunk kell.

A most megjelenő segédanyag címe: *Barátunk a teremtett világ*. Miben más és hogyan egészíti ki ez az anyag az előzőt? Elsősorban figyelemfelkeltő szerepével segít bennünket, hiszen a fent megfogalmazott gondolatok és célok megvalósításához elengedhetetlenül szükséges, hogy átérezzük személyes felelősségünket a teremtett világért, s ezt a felelősséget munkánk során megéljük. Hiszen az élet pótolhatatlan ajándék, vigyázzunk rá!

Ez a közös munka eredményeként megszületett új kiadvány

- a Biblia tanításával,
- a környezettel való harmonikus kapcsolat megteremtésének lehetőségeivel,
- valamint környezet- és egészségvédelmet szolgáló szempontokkal

egészíti ki az előző módszertani segédanyagot. E füzet szentírási alapvetés, szellemi háttér és lelkiséget formáló gyakorlati segítség.

Az óvodás gyermek mindennapi fontos témája, vágya, gyakran fájdalomnak és örömeinek oka a barátság. Gyakran halljuk: „Legyél a barátom!”, „Óvó néni, Pisti nem szeretne a barátom lenni!”. A felnőtt ember számára szintén nagy ajándék a barátság. Ez az elkötelezett szeretetkapcsolat nagyon sok örömet rejt magában, az ember mindig számíthat a barátjára, általa jobban megismeri magát és vágya, hogy

őt sose bántsa meg. A teremtett világ „barátsága” hasonlóan szoros szeretetkapcsolat. A természettel való harmonikus kapcsolat szintén sok örömet, mindazonáltal jogokat és kötelességeket is jelent. Fontos, hogy ne csak kihasználjuk a természet kincseit, hanem becsüljük meg, vigyázzunk rájuk és védjük.

A teremtett világ Isten és ember párbeszédének nyelve. A teremtő Isten a világ szépsége és rendje által tanít bennünket az élet és a szeretet titkára, a teremtett világot is felhasználja, hogy közelebb kerüljön az ember szívéhez. Nem véletlen, hogy az emberek vágnak a természetbe. A gyermekek vallási, erkölcsi és érzelmi nevelésében a teremtett világ megismertetése, a környezet okos és mértéktartó felhasználását szolgáló környezetkultúra megalapozása testi-lelki egészségüket és a gondviselő mennyei Atyával való élő szeretetkapcsolatukat szolgálja.

A *Barátunk a világ* című segédanyag a teremtett világ eredetét, a Teremtő elgondolását és a világ jövőjét, megdicsőülését vázolja fel. A kezdet és a vég ívében mutatja be az ember felelősségét környezetéért. Jézusban példát mutat, mennyire összefonódik életünk a természettel; Ő Megváltóként Isten, ember és természet tökéletes harmóniájának reményét és ígérését hozta el számunkra.

A környezettudatos magatartásforma a hívő ember életében túlmutat azon az alapcélon, hogy megteremtse az ember és a környezet harmóniáját. A hívő ember nem egyéni érdekei miatt vigyáz a természetre. Környezettudatos és az egészségvédelmet szolgáló magatartásformájával, hálás lelkületével Isten akaratát szeretné megvalósítani, általa Istennel való barátságát ápolni és megélni.

A Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoport fontosnak érezte néhány kérdés átgondolását:

- Hogyan tanít a Biblia a környezettel való harmonikus kapcsolat megteremtésének képességére?
- Hogyan építhető be a hitre nevelésbe a környezet okos és mértéktartó felhasználását szolgáló környezetkultúra megalapozása?

A felvetés további kérdéseket és lehetőségeket rejt magában:

- Mi a teremtő Isten elgondolása a teremtett világ és az ember kapcsolatáról?
- Mire tanít bennünket a természet?
- Érték és öröm-e számunkra a természet közelsége, szépsége?
- Hogyan segít a természet bennünket abban, hogy teljesebb, egészséges és boldog életet éljünk?
- Lehet-e a természet Istennel való párbeszédünk nyelve?
- Milyen módon használta fel Jézus a teremtett világ szépségét és titkát a keresztény erkölcsi értékek tanítására?
- Felelősséget vállalunk-e a világért? Hogyan tudunk vigyázni környezetünkre?

*„Tisztelni a teremtésbe írt törvényeket
és a dolgok természetéből fakadó kapcsolatokat
a bölcsesség kezdete és az erkölcsi élet alapja.”²*

² A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma 64.

I. BIBLIKUS ALAPOK

Egy hívő keresztény édesanya mondta egyszer, hogy a teremtett világ rendje és szépsége önmagában elegendő istenbizonyíték. A teremtett világ egysége, harmóniája, szépsége az a hely, ahol az ember minden szempontból egészséges életet élhet. **A természet a maga nyelvén segít megadni a választ az ember istenkeresésére.** A teremtett világ Isten Országának, a tökéletes szeretetnek és a számunkra ismeretlen, eljövendő örök életnek felfoghatatlan **gazdagságát, békéjét próbálja közel hozni hozzánk.**

1. A VILÁG TEREMTÉSE

A Biblia teremtéstörténete tanúskodik arról, hogy milyen gazdag világgal ajándékozta meg Isten az embert. Ajándék, ingyenes ajándék ez a világ. S milyen szép ajándék! Négy szempont is fontos lehet a fent felvetett kérdés megválaszolása kapcsán.

1. *A világot Isten teremtette* (vö. Ter 1,1). Ha ember bármit alkot (pl. kisgyermek egy szép rajzot, a kőműves egy szép házat, a zenész egy gyönyörű darabot), ösztönösen jön belőlünk a csodálat és a dicséret. **A teremtő Atya dicsérete, művének csodálata Isten hálás gyermekévé formál bennünket.** Az Atya szerető tekintete nyugszik ma is a világon, melyben mindent és mindenkit személyesen, egyenként tart számon.
2. *Isten látta, hogy a világ jó* (vö. Ter 1,31). A jó magában rejti, hogy a világ harmóniája, rendezettsége biztonságot ad és semmi nem felesleges benne. **Ha ilyen a világ, milyen jó lehet a teremtő mennyei Atya!**
3. Isten már a teremtéskor önmagával ajándékozta meg az embert. „*Megteremtette tehát Isten az embert saját képére; Isten képére teremtette őt*” (Ter 1,27). Hasonlítunk az Istenre, így az egymás iránti figyelmes szeretetünk „szemüvegén” keresztül a teremtés

csodáját láthatjuk meg egymásban. „Isten megáldotta” az embert (Ter.1,28). **Isten nagyon örült az embernek.**

4. Isten az embernek ajándékozta a teremtett világot. Elmondta, hogyan éljen benne, hogyan használja felelősséggel a jóra, s hogyan **válík a teremtett világ az ember életterévé és segítőjévé.** „Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be a földet! Hajtsátok uralmatok alá... Íme nektek adtam, hogy legyen ennivalótok...” (Ter 1,28–29). „Minden élőlénynek az lett a neve, aminek az ember elnevezte” (Ter 2,19).

A teremtéstörténetet tovább olvasva választ kapunk arra is, hogy a teremtett világon belül **az ember társa és legjobb segítője a másik ember.** A teremtő mennyei Atya úgy álmodta meg az embert, hogy soha ne maradjon egyedül, hanem legyen, akit szerethet, és aki őt szereti személyes- és közösségi szeretetkapcsolatban egyaránt. Így adva tovább az életet, melynek szépségéről a teremtett világ beszél számtalan nyelven.

Folyamatosan tapasztaljuk azonban az emberi felelőtlenséget és pusztítást, valamint a természetben rejlő félelmet keltő erőket, katasztrófákat is. Hol bomlott meg ez a harmónia? A gyökerek odáig nyúlnak vissza, amikor **az ember „egy napon” nem hagyatkozott rá a teremtő Istenre, aki tudta mi a jó és mi a rossz az ember számára,** aki tudta hol az élet forrása. Isten a teremtés meghatározott rendjében a halált, a pusztítást és a rosszat távol akarta tartani az embertől. Az ember viszont a maga belátását és kíváncsiságát követve hozzányúlt a számára ártalmas, „tiltott fához”, s ezzel **megbontotta a teremtés rendjét.** Pedig Isten jobban tudja, mi válík hasznunkra, és mi a kárunkra.

(Egyszerű példa lehet gyerekeknek: az erdőben különböző gombák vannak. Egyik nagyon finom, ehető, a másik viszont mérgező. Nem mindenki tudja őket megkülönböztetni. De az életünket és az egészségünket védjük, ha meghallgatjuk és kikérjük hozzáértő emberek tanácsát.)

Az ószövetség könyvei, a számunkra ismert és kevésbé ismert történetek szemléletes példái annak, hogyan védte, tanította, vezette Isten felismerésére a teremtett világ az egyes embert és a választott népet.

Egy kereső, sokat olvasó, tanult fiatalember mondta nemrég – talán többen osztják is ma sajátos véleményét –, hogy a Biblia képei, nyelvezete nem sokat mond már a mai embernek. Példának hozva a jó pásztor történetét, s melléteve még a természettel kapcsolatos képek némelyikét. Véleményem szerint a modern ember nem szakadt el olyan gyökeresen a természettől, hogy ne értené, vagy ne érezné ezeknek a tanításoknak szimbolikus értelmét, s talán jelentőségét. Az emberek újabban számtalan módon fordulnak felelősen a teremtett világ felé (pl. természetvédő mozgalmak, biokertészet, gyógynövénytermesztés, önellátó gazdálkodás bevetése, az állatok védelme, komposztálás, szelektív hulladékgyűjtés...), próbálják megvédeni és még jobban megismerni. A megismerés és az öröm pedig természetszerűleg magával hozza a teremtő Istenbe vetett hit elmélyülését.

2. JÉZUS SZEMÉLYES PÉLDÁJA ÉS TANÍTÁSA

Az evangéliumok arról számolnak be, hogy Jézus túlnyomórészt a **természetben tanított**. Sőt egymaga is szívesen tartózkodott a szabadban, a természet személyes imádsága, pihenése, sőt számtalan csodájának helyszíne volt. Jézus parancsolt a természet erőinek, otthon volt a teremtett világban, ismerte és szerette azt. A következőkben felsorolunk néhány szentírási példát erre:

- „...*leült a tó partjára*” (Mt 13,1)
- „...*beszállt a bárkába és leült*” (Mt 13,2)
- „...*mikor a galileai tenger mellett járt*” (Mt 4,18)
- „*Jézus bejárta egész Galileát.*” (Mt 4,23)
- „*A tömeg láttára Jézus fölment a hegyre.*” (Mt 5,1)
- „...*bárkába szállt és egy magányos helyre ment, hogy egyedül legyen*” (Mt 14,13)
- „...*Jézus a vízen járva feléjük közeledett*” (Mt 14, 25)

- „...egyedül őket vitte fel egy magas hegyre” (Mt 17,1)
- „Hajnal felé, amikor még sötét volt, fölkelte és kiment egy magányos helyre, hogy ott imádkozzék.” (Mk 1,35)
- „... kiment a tóhoz. Az egész sokaság utána tódult, ő pedig tanította őket.” (Mk 2,13)
- „...mikor megvirradt, kiment egy puszta helyre” (Lk 4,42)
- „...aztán leült és a bárkából tanította a sokaságot” (Lk 5,3)
- „...ő azonban inkább magányos helyekre vonult, hogy imádkozzék” (Lk 5,16)
- „Azokban a napokban fölment egy hegyre, hogy imádkozzék. Az egész éjszakát Isten imáadásában töltötte.” (Lk 6,12) Másnap kiválasztotta apostolait.
- „Jézus a megtett úttól fáradtan leült a kúthoz. Ez a hatodik órában történt. Odajött egy szamáriai asszony, hogy vizet merítsen. Jézus megkérte: »Adj innom!«” (Jn 4,6-7)

Jézus kifejezőmódjában is számtalan szép természeti képet használ

- „...föld szívében” (Mt 12,40)
- „...a föld végső határáról is eljött” (Mt 12,42)
- „...a gonoszság elhatalmasodásával sok szívben kihűlt a szeretet” (Mt 24,12)
- „Az a víz, melyet én adok, örök életre szökő vízforrás lesz benne” (Jn 4,14)
- „...még éjjel, mielőtt a kakas szól” (Mt 26,34)

Az evangélista szavaival:

- „Arca ragyogott, mint a Nap, ruhája pedig tündökölt, mint a fény.” (Mt 17,2b)

Jézus a természet képeinek segítségével beszél a gondviselő mennyei Atyáról

- „Ne aggódjatok megélhetétek miatt, hogy mit egyetek, sem testetek miatt, hogy mibe öltözzetek... Nézzétek a hollókat, nem

vetnek, nem aratnak, nincs éléskamrájuk, sem csűrük, Isten táplálja őket. Mennyivel többet értek ti a madaraknál!... Nézzétek a liliomokat, mint növekednek! Nem szönek, nem fonnak. Mégis azt mondom nektek, még Salamon sem volt minden dicsőségében úgy felöltözve, mint egy ezek közül. Ha pedig a füvet, mely ma a mezőn zöldell, de holnap a kemencébe kerül, Isten így öltözteti, mennyivel inkább titeket, kicsinyhitűek... Keressétek (először) az ő országát (és annak igazságát) és ezeket (mind) megkapjátok.” (Lk 12,22–31)

- *„Öt verebet ugye két fillérért adnak. De Isten egyikről sem feledkezik meg közülük. Nektek viszont minden szál hajatok számon van tartva. Ne féljetez tehát! Sokkal többet értek ti a verebeknél!” (Lk 12,6–7)*
- *„Mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek ajtó nyílik. Ki ad közületek fiának követ, ha kenyeret kér? Vagy ha halat kér, ki ad neki kígyót? Ha tehát ti, bár rosszak vagytok, tudtok jót adni fiatoknak, mennyivel inkább tud mennyei Atyátok az őt kérőknek!” (Mt 7,8–11)*
- *„Ha valakinek száz juha van s egy elcsatangol közülük, nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a hegyen és nem megy, hogy megkeresse az elveszetett?... Éppen így mennyei Atyátok sem akarja, hogy egy is elveszzen e kicsinyek közül.” (Mt 18,12–14)*

Jézus a természet képeivel érzékelteti Isten Igéjének nagyságát és örök érvényét

- *„Ég és föld elmúlik, de az én igéim el nem múlnak.” (Lk 21,33)*
- *„Bizony, mondom nektek: míg ég és föld fönáll, egy i betű vagy egy vesszőcske sem marad el a törvényből, hanem beteljesedik az egész.” (Mt 5,18)*

Az Ószövetségben ez így jelenik meg:

- *„Mert amennyivel magasabb az ég a földnél, annyival magasabbak az én útjaim a ti útjaitoknál, az én gondolataim a ti gondolataitoknál. Mert amint lehull az eső és a hó az égből, és nem tér oda vissza, hanem megitatja a földet, termékennyé és gyümölcsözővé teszi, magot ad a magvetőnek és kenyeret az éhezőknek, úgy lesz az én ígém is, mely számból kijön: nem tér vissza hozzám eredménytelenül, hanem megteszi, amit akarok, és véghezviszi, amiért küldtem.”* (Iz 55,9–11)

A természet a megváltás művében

„Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda... Isten nem azért küldte Fiát a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön általa a világ.” (Jn 3,16–17)

Jézus életének eseményei – a megtestesülés révén a teremtett világban zajlottak le

Megtestesülésekor – születésekor

- *„Nagy lesz ő: a Magasságbeli Fia.”* (Lk 1,32)
- *„... meglátogat minket a magasságból Fölkelő, hogy világítson a sötétségben és a halál árnyékában sínylődőknek, és lépteinket a békesség útjára vezérelje.”* (Lk 1,78–79)

Jézus születése az éj csodája. Párhuzamot rejt magában – a bűn sötétségében megjelenik a világ világossága.

- *„Azon a vidéken pásztorok tanyáztak kint a szabadban és éjszaka őrizték nyájukat. Egyszerre csak ott állt előttük az Úr angyala és az Úr dicsősége beragyogta őket.”* (Lk 2,8–9)
- *„Dicsőség a magasságban Istennek, és békesség a földön Isten kedveltjeinek.”* (Lk 2,14)
- *„... bölcsök jöttek napkeletről Jeruzsálembe és érdeklődtek: »Hol van a zsidók újszülött királya? Láttuk csillagát napkeleten és eljöttünk, hogy hódoljunk neki.«”* (Mt 2,1–2)

Megkeresztelkedések

- „Amint feljött a vízből, látta, hogy megnyílik az ég és a Lélek galamb képében rászáll (és rajta marad).” (Mk 1,10)
- „Nézzétek, az Isten Báránya! Ő veszi el a világ bűneit!” (Jn 1, 29b)

Tábor hegyi megdicsőülések

- „Szavai közben fényes felhő takarta el őket és a felhőből szózat hallatszott: Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok!” (Mt 17,5)
- „A rókáknak odújuk van, az ég madarainak fészke, de az Emberfiának nincs hová fejét lehajtsa.” (Lk 9,58)

Jézus kereszthalálakor

- „Ítélet van most e világon, most vetik ki e világ fejedelmét. Én pedig, ha a földről fölmagasztalnak, mindent magamhoz vonzok.” (Jn 12,31–32)
- „A hatodik óra táján sötétség támadt az egész földön. A kilencedik óráig tartott. A Nap elsötétedett...” (Lk 23,44–45)

Feltámadásakor

A Nap, a felkelő Nap a feltámadt Krisztus ősi szimbóluma

- „Kora reggel értek a sírhoz, amikor a Nap éppen fölkelte.” (Mk 16,2)
- „A hét első napján kora hajnalban...” (Lk 24,1)
- „Akkor nagy földindulás támadt. Az Úr angyala leszállt az égből és odament, elhengerítette a követ és ráült. Tekintete olyan volt, mint a villám és ruhája, mint a hó.” (Mt 28,2–3)

A feltámadt Jézussal való találkozás természetbeni helyszínei az Újszövetség tanúsága szerint

- „*A tizenegy tanítvány elment Galileába arra a hegyre, ahova Jézus rendelte őket.*” (Mt 28,16)
- „*Kivezette őket Betánia közelébe és kezét fölemelve megáldotta őket. Áldás közben eltávozott tőlük és fölment a mennybe.*” (Lk 24,50–51)
- „*...megjelent Jézus a tanítványoknak a Tibériás tavánál. ... Mikor megvirradt, Jézus kint állt a parton, de a tanítványok nem ismerték föl, hogy Jézus az.*” (Jn 21,1;4)

Saul megtérése is a feltámadt Jézussal való találkozás csodája a damaszkuszi úton:

- „*Útközben már Damaszkusz közelébe érkezett, amikor hirtelen mennyei fény ragyogta körül. A földre zuhanva hallotta: »Saul, Saul, miért üldözöl engem?« Erre megkérdezte: »Ki vagy te, Uram?« »Én vagyok Jézus, felelte, akit te üldözöl.«*” (Apcsel 9,3–5)

Jézus a természet képeivel érzékelteti az emberi lélek vágyait és szükségleteit

- „*Ne csodálkozzál azon, hogy azt mondtam neked: újra kell születnetek. A szél ott fúj, ahol akar. Hallod zúgását, de nem tudod honnan jön és hová megy. Ez áll mindarra, aki lélekből született.*” (Jn 3,7–8)
- „*Aki nappal jár, nem botlik meg, mert e világ világosságában lát. De aki éjszaka jár, megbotlik, mert nincs világossága.*” (Jn 11,9–10)
- „*Amíg veletek van a világosság, higgyetek a világosságban, hogy a világosság fiai legyetek.*” (Jn 12,36)
- „*Ha a búzaszem nem esik a földbe és el nem hal, egyedül marad, de ha elhal sok termést hoz. Aki szereti az életét ezen a világon, elveszíti azt; aki viszont gyűlöli életét ezen a világon, megmenti azt az örök életre.*” (Jn 12,24–25)

Az Ószövetségben ez így jelenik meg:

- *„A pusztába kiáltónak ez a szava: készítsétek elő az Úr útját! Egyengessétek ösvényeit! Töltsetek föl minden völgyet, minden hegyet és halmot hordjanak le, ami egyenetlen, legyen egyenessé, ami göröngyös, legyen sima úttá, s meglátja minden ember az Isten üdvösségét!” (Iz 40,3–5)*

Jézus a természet képeinek segítségével fejezi ki az emberek iránti szeretetét

Jézus számára kiemelten fontos az ember, mint a teremtés koronája. Életében teljes erejét és figyelmét az embereknek szentelte, halálával és feltámadásával pedig örök életet ajándékozott nekik, helyreállítva a Teremtő és a teremtmény között megtört kapcsolatot. Jézus számára a természet az Isten- és emberszeretet útja és eszköze volt.

Jézus bizalma

- *„Te Péter vagy, s én erre a sziklára építem egyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta.” (Mt 16,18)*
- *„Jöjjetek utánam! Én emberhalászokká teszek titeket!” (Mk 1,17)*
- *„Én kaptam minden hatalmat a mennyben és a földön. Menjetez, tegyetek tanítványommá minden népet.” (Mt 28,18–19)*

Jézus szeretete és figyelmessége

- *„... megesett a szíve rajtuk, mert olyanok voltak, mint a pásztor nélküli juhok. Ezért sok mindenre kezdte őket tanítani.” (Mk 6,34)*
- *„Jöjjetek félre egy magányos helyre és pihenjétek ki magatokat egy kicsit.” (Mk 6,31)*
- *„Ne félj, te kisdéd nyáj!” (Lk 12,32)*
- *„Jeruzsálem! Jeruzsálem!... Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint ahogy a tyúk szárnya alá gyűjti csibéit – de ti nem akartátok.” (Mt 23,37)*

- „*»Maradj velünk, kérték, mert esteledik és már lemenőben van a Nap.« Betért tehát, hogy velük maradjon.*” (Lk 24,29)
- „*Íme, én veletek vagyok minden nap, a világ végéig.*” (Mt 28,20)

Jézus iránti viszonzszeretet

- „*Mária pedig vett egy font valódi nárduszból készült drága olajat. Megkenete vele Jézus lábát és hajával megtörölte. A ház betelt a kenet illatával.*” (Jn 12,3)

A teremtett világgal kapcsolatos példabeszédek erkölcsi mondanivalója

Gyermekkorunktól kezdve szívesen hallgatjuk a történeteket, melyekben megélhetjük és feldolgozhatjuk életünk eseményeit, melyekből tanulhatunk. Jézus a teremtett világból és az emberi élet mindennapjaiból hozott történetekkel, példákkal tanított a teremtő Istenről, Isten Országáról és az erkölcsi értékekről.

„Jézus... példabeszéd nélkül nem szólt hozzájuk. Így beteljesedett a próféta jövendölése: »Példabeszédre nyitom ajkamat, hirdetem, ami rejtve volt a világ teremtésétől fogva.« ”

(Mt 13,34–35; Zsolt 78,2)

Példabeszéd a magvetőről (Mt 13,1–24)

Kérdések: mit kezd az ember a számára hirdetett Isten Országának Igéjével, melyet a mag jelképez? Mit tegyen, hogy élete termést hozzon?

A természeti képek szimbolikusan magukban hordják a **választ:**

Az útszélre esett magot az ég madarai felcsipegetik. Ez az az ember, aki meghallgatja az Igét, de meg nem szívleli.

Köves talajra esett, megperzselődött, elszáradt. Ez az ember meghallgatja Isten Igéjét és szívesen be is fogadja, de nem ver benne gyökeret. Mikor az Ige miatt baj és üldözés éri, csakhamar eltántorodik.

Tövisek közé hullott, elnyomták. Ez az az ember, aki meghallgatja az Igét, de a világi gondok és a csalóka gazdagság elfojtják azt és meddő marad.

Jó földbe hullott és termést hozott. Ez az ember meghallgatja az Igét, megszívleli és termést is hoz.

Példabeszéd a konkolyról (Mt 13,24–30; 36–43)

Kérdés: honnan van a gonoszság és hogyan viszonyuljunk hozzá?

Válasz: Jézus a rossz eredetét és értelmét magyarázza meg a világban és az Egyházban. Amikor mindenki aludt, a jó mag közé az ellenséges ember konkoly szórt (vö. Mt 13,25). A teremtő Isten együtt hagyja növekedni mindkettőt az aratásig, amikor mind a konkolyt, mind a búzát összeszedik, az egyik tűzbe kerül, a másikat pedig csűrbe gyűjtik. *„Tövestül kitépnek minden növényt, amit nem mennyei Atyám ültetett.”* (Mt 15,13)

A mennyei Atya csak jó dolgokat teremtett. Ő mindent, mindenkit számon tart, s szeretettel igazságot is tesz majd a maga idejében. Feladatunk a türelem és a ráhagyatkozás.

Példabeszéd a mustármagról (Mt 13,31–32)

Kérdés: kicsinységünk, törekenységünk ellenére vajon meg tudjuk-e mutatni a világnak Isten szeretetét?

„Ez kisebb minden magnál, de amikor fölnő, nagyobb minden veteménynél. Sőt akkora fává nő, hogy az ég madarai rászállnak és ágai közt fészket raknak.” (Mt 13,32)

A köztünk megvalósuló Isten országa, Isten szeretetének jelenléte otthont és életteret ad mindenkinek. Jézus az Isten Országáról szóló tanításában használja még a következő képeket: szántóföldön elásott kincs, tengerbe vetett háló, terméketlen fügefafa, szőlőmunkások.

További erkölcsi intelmek

- *„... egyáltalán ne esküdjetek: sem az égre, mert az az Isten trónja, sem a földre, mert az lábának számolya.”* (Mt 5,34)

- „Ti vagytok a föld sója. Ha a só ízét veszi ugyan mivel sózzák meg? ... Ti vagytok a világ világossága. A hegyre épült város nem rejthető el.... Így világítson világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és magasztalják mennyei Atyátokat.” (Mt 5,13–16)
- „Legyen só bennetek!” (Mk 9,50)
- „Aki csak egy pohár vizet ad egynek is a legkisebbek közül, mert az én tanítványom: nem marad el jutalma.” (Mt 10,42)
- „... minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt, sem a rossz fa jó gyümölcsöt... Nem mindenki, aki azt mondja nekem: Uram, Uram, jut be a mennyek országába. Csak (az jut be a mennyek országába) aki mennyei Atyám akaratát teljesíti.” (Mt 7,17-21)
- Isten országát olyan nép kapja, mely megtermi gyümölcsét. (vö. Mt 21,43)
- „Bizony mondom nektek, ha hitetek lesz és nem kételkedtek... a hegynek azt mondjátok: emelkedjél föl és vesd magad a tengerbe! – úgy lesz. Bármit kértek bizalommal imádságotokban, megkapjátok.” (Mt 21, 21–22)

A munka szeretetéről, a készségről és az engedelmességről

- „Mit gondoltok? Egy embernek két fia volt. Elment az elsőhöz és így szólt: *fiam, menj ki ma dolgozni a szőlőbe.* Megyek uram, felelte, de nem ment ki. Elment a másikhoz és őt is megkérte. *Nem megyek, felelte, később azonban megbánta és kiment. Melyik teljesítette a kettő közül atyja akaratát?*” (Mt 21,28–31)
- „Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak az Isten országába jutni.” (Mk 10,25)
- „Teremjétek hát a bűnbánat méltó gyümölcseit!” (Lk 3,8)
- Sziklára épített ház: „... de nem tudta összedönteni, mert jó alapra épült.” (Lk 6,48)
- „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés, kérjétek az aratás Urát, küldjön munkásokat aratásába!” (Lk 10,2)
- „Tested világa a szemed. Ha szemed ép, egész tested világos lesz, de ha hibás, tested is sötét lesz.” (Lk 11,34)

- *„De jaj nektek farizeusok! Tizedet adtok mentából, rutából és minden veteményből, de elhanyagoljátok az igazságosságot és az Isten szeretetét. Ezt meg kell tenni, azt nem szabad elhagyni.”* (Lk 11,42)
- *„Képmutatók! A föld és az ég jeleiből tudtok következtetni, miért nem ismeritek föl a mostani időt? Miért nem ítéletek meg magatokat, mi a helyes?”* (Lk 12,56–57)
- *A koldus Lázár „szívesen jóllakott volna a gazdag asztaláról lehulló morzsákból is (de senki sem adott neki). Csak a kutyák jöttek és nyalogatták sebeit.”* (Lk 16,21)
- *„Az dicsőíti meg Atyámat, ha sok gyümölcsöt hoztok és így tanítványaim lesztek.”* (Jn 15,8)

„Én vagyok” – mondások

Jézus az élet kenyere

- *„Aki hozzám jön, nem éhez többé, és aki bennem hisz, nem szomjazik többé soha... Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér.”* (Jn 6,35;41)
- *„A kenyér, melyet adni fogok, az én testem a világ életéért.”* (Jn 6,51)

Jézus a világ világossága

- *„Kezdetben volt az Ige és az Ige Istennél volt, mert Isten volt az Ige. Minden ő általa lett és nélküle semmi se lett, ami lett. Benne élet volt és az élet volt az emberek világossága.”* (Jn 1,1–4)
- *„Én vagyok a világ világossága. Aki engem követ, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága.”* (Jn 8,12)
- *„... nekünk addig kell véghezvinnünk annak művét, aki küldött engem, amíg nappal van. Eljön az éjszaka, amikor senki sem munkálkodik. Amíg e világban vagyok, világossága vagyok a világnak.”* (Jn 9,4–5)

Jézus a jó pásztor

- *„Nevükön szólítja juhait és kivezeti őket. Miután kieresztette juhait, megindul előttük, és a juhok követik őt, mert ismerik a hangját... Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a*

juhokért... Én vagyok a jó pásztor: ismerem enyéimet és enyéim ismernek engem, mint ahogy az Atya ismer engem és én ismerem az Atyát.” (Jn 10,3-4;11;14-15)

Jézus az igazi szőlőtő

- *„Én vagyok az igazi szőlőtő, Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, mely nem hoz gyümölcsöt, lemetsz rólam, a gyümölcsözőt pedig megtisztítja, hogy még többet teremjen. ... Amint a szőlővessző sem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad és én őbenne, az bő termést hoz.” (Jn 15,1-2;4-5)*

Jézus a teremtett világ Ura, aki parancsol a természet erőinek

- *„Jézus meghagyta, hogy a nép telepedjék le a fűre, aztán fogta az öt kenyeret és a két halat, föltekintett az égbe és megáldotta azokat.” (Mt 14,19)*
- *„Amint beszállt a bárkába a szél elállt. Akik a bárkában voltak, leborultak előtte. »Valóban Isten Fia vagy!« – vallották meg.” (Mt 14,32-33)*
- *„Erre fölkel, parancsolt a szélnek s rászólt a vízre: »Csöndesedjél, némulj el!« Mire a szél elállt és nagy csend lett. Aztán hozzájuk fordult: »Mit féltek annyira? Még mindig nem hisztek?« Azokat nagy félelem fogta el és kérdezték egymástól: »Kicsoda ez, hogy még a szél és a víz is engedelmeskedik neki?«” (Mk 4,39-41)*
- *„Erős szél fúj és a tó háborgott... Mintegy huszonöt, harminc stádiumnyira eveztek már, amikor látták, hogy Jézus a vízen járva közeledik a bárkához. Nagyon megijedtek. De ő bátorította őket: »Én vagyok, ne féljetek.«” (Jn 6,18-20)*
- *„Az az ember, akit Jézusnak hívnak, sarat csinált, megkente vele szememet és azt mondta: menj Siloe tavához és mosdjad meg. Én elmentem, megmosdottam és most látok.” (Jn 9,11)*

A természet képeinek megjelenése Jézus személyes imájában

Istenemberként Jézus teljes mélységében ismerte a mennyei Atya teremtett világgal kapcsolatos elgondolását, tervét. Isten szemével tekintett a világra és emberi szívvel csodálkozott rá a teremtett világ rendjére és szépségére.

- *„Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől, és a kisdedeknek jelentetted ki.”* (Lk 10,21)
- *„Mikor imádkoztok, ezt mondjátok: Atyánk! Szenteltessék meg a te neved. Jöjjön el a te országod. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.”* (Lk 11,2–3)
- *„Ezután fogta az öt kenyeret és a két halat, föltekintett az égbe és megáldotta azokat. Majd megtörte és tanítványainak adta, hogy osszák ki a népnek.”* (Lk 9,16)
- *„Atyám! ... Én megdicsőítettem Téged a földön. A művet, amelynek elvégzését rám bízad, véghezvittem. Most dicsőíts meg engem te, Atyám, magadnál, azzal a dicsőséggel, amelyben részem volt nálad, mielőtt a világ lett.”* (Jn 17,4–5)

A Teremtett világ elemei

Föld

- „*A föld még kietlen és pusztá volt, a mélység fölött sötétség volt, de Isten Lelke lebegett a vizek fölött.*” (Ter 1,2)

Csillagok

- „*Azután kivezette az Úr Ábrahámot és ezt mondta: »Tekints föl az égre és számold meg a csillagokat, ha meg tudod számolni! Azt mondta neki: Ennyi utódod lesz!«*” (Ter 15,5)
- „*Akkor a tanultak ragyogni fognak, mint az égboltozat fénye, és akik igazságra oktattak sokakat, tündökölnek örökkön-örökké, miként a csillagok.*” (Dán 12,3)
- „*Zúgolódás és okoskodás nélkül tegyetek meg mindent, hogy kifogástalanok és tiszták legyetek, Istennek ártatlan gyermekei a gonosz és romlott nemzedék közt, akik közt úgy ragyogtok, mint csillagok a világmindenségben.*” (Fil 2,14–15)

Növények

- „*Mert amint a föld előhossa sarját, és amint a kert kisarjasztja veteményeit, úgy sarjaszt az Úristen igazságot és dicséretet minden nemzet előtt.*” (Iz 61,11)

Hegyek

- „*Íme, ott elvonul az Úr, s az Úr előtt nagy és erős szélvész, amely hegyeket forgat fel és sziklákat zúz össze, s a szélvészben nincs az Úr – s a szélvész után földrengés, s a földrengésben nincs az Úr – s a földrengés után tűz, s a tűzben nincs az Úr – s a tűz után enyhe szellő susogása.*” (1 Kir 19,11–12)
- „*Milyen szép a hegyeken annak a lába, aki örömhírt hoz, aki szabadulást hirdet; aki azt mondja Sionnak: királyként uralkodik Istened!*” (Iz 52,7)
- „*Szememet a hegyekre emelem: honnan jön segítségem? Az Úr ad nekem segítséget, aki az eget és a földet alkotta.*” (Zsolt 121,1–2)

Tengerek

- „*Uram, te vagy egyedül! Te alkottad az eget, az egek egeit és minden seregüket, a földet és mindent, ami rajta van, a*

tengereket és mindent, ami bennük van. Te adsz életet mindnyájuknak. Előtted borul le az ég serege.” (Neh 9,6)

E szentírási idézeteket még számtalan, főként ószövetségi képpel lehetne teljessé, gazdagabbá tenni. A Szentírást olvasó ember számára a teremtett világ Isten jóságának, szépségének, szentségének és igazságának mélységét tárja fel.

3. A TEREMTÉS RENDJE A SZERETET RENDJE

A Szentírás egész nyelvezetét áthatja a teremtő Isten teremtett világ iránti gondviselő szeretete. A mennyei Atya szándéka szerint mindennek és mindenkinek előre átgondolt helye és feladata van a világban. Ha a szeretetparancs lelkülete határozza meg életünket és a környezetünkkel való kapcsolatunkat, akkor mind a teremtett világért, mind embertársainkért megtettük azt, amit a mennyei Atya vár tőlünk.

Ha az ember életének a szeretetparancs a mozgatórugója, megtalálja helyét a világban, harmonikus kapcsolatot alakít ki környezetével, teljesíti hivatását s boldog életet él. Általa Isten országa valósul meg közöttünk és így ad előízt ez a világ a mennyek országából.

A teremtés rendje a szeretet rendje. Ez nemcsak azt jelenti, hogy Isten szeretetből teremtette, tartja fenn és gondoskodik a világról, hanem azt is, hogy élet ott van, ahol szeretet van. A maga nyelvén erről beszél az évszakok körforgása, az égitestek különös kapcsolata, a Nap és a Föld kiemelkedő szerepe, de közvetlen környezetünkben a növények és az állatok, háziállatok élete, a kirándulóhelyek – hegyek, folyók, parkok szépsége, egymást alakító ereje.

A Szentírásban megfogalmazott kettős szeretetparancs:

*„Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből,
teljes elmédből és minden erődből!*

Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” (Mt 22,37–39)

A keresztény ember tudatosan éli és formálja életét a szeretetparancs tükrében. Isten iránti szeretetét nemcsak imádságai-

val, hanem hétköznapi tetteinek lelkületével és „tökéletességével” igyekszik megmutatni. Lelkiismeretesen végzett munkájával Teremtőjéhez válik hasonlónvá, felelősséget vállal a világért, folytatja a teremtés művét. Istentől kapott képességeivel hozzájárul a teremtett világ és közvetlen környezete harmóniájához, jóságához, szépségéhez, igazságához és szentségéhez.

A világ teremtése óta az ember egzisztenciális és érzelmi biztonságát, az emberi kapcsolatok erejét egyedül a szeretet képes megteremteni. A szeretetteljes családi, baráti és munkahelyi kapcsolatokban az ember boldog, kiegyensúlyozott, egészséges és fejlődő szellemi-lelki életet élhet; hiányában elveszti érzelmi stabilitását, külső-belső harmóniáját. A szeretetben megélt mindennapokkal az ember nemcsak önmagáért, de másokért is felelős.

A Szentírás szavai szerint a szeretet megnyilvánulása az emberi „*öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, szerénység, önmegtartóztatás, tisztaság*” (Gal 5,22–23). A szeretet „*nem tapintatlan, nem keresi a magáét, haragra nem gerjed, ... nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal... mindent elhisz, mindent remél*” (1Kor 13,4–7). A szeretet megéléséből fakadó fontosabb erkölcsi értékek: jóakarát, kérni tudás, önzetlenség, mások munkájának megbecsülése.

Az ember egyik legnemesebb szeretetkapcsolata a barátság. Kevés igaz barátság létezik, a barátság ajándék. A barát támasz, már a tudat, hogy ő van megnyugtató. A barát mindig őszinte, személyes, bizalmas. Az igaz barátság életre szóló, az ember mindig számíthat a barátjára.

Az ember teremtett világgal kötött barátsága a teremtő Isten ajándéka. Az ember nem szűnt meg örülni a világ szépségének, értékeinek. Folyamatosan vágyik megismerni működésének belső törvényeit és titkait, s igyekszik hasznosítani a benne lévő lehetőségeket. Az ember rájött, hogy a természet táplálja, testileg-lelkileg gyógyítja, tanítja és pihenteti. A világ megbecsülése magától értendő kötelezettséget ró az emberre. Bár a környezet gondozása és védelme sok ember idejét és erejét folyamatosan igénybe veszi, mégis sokan örömmel teszik. A természetért és a természetben végzett munka az ember szívében élő mély vágy.

A teremtett világban a szeretet rendje leginkább a teremtett világ elemeinek összefüggő működésében és az élőlények egymásra utaltságában fejeződik ki. A Nap melege, fénye, szépsége a teremtett világban betöltött központi szerepe az Úristenre irányítja az ember figyelmét. A Földön lévő élet és életfeltételek, a Nap körüli forgás az ember Teremtővel való kapcsolatát írja le a természet nyelvén. A növényekben rejlő szépség, erő, védelem, tápanyag, gyógyszer Isten gondoskodásáról tanúskodik. Az állatvilágban lévő ösztönös összetartás, kölcsönös védelem, gondoskodás különböző fajtái sokszor a tudatos emberi szeretetkapcsolatok számára is példa lehet.

A teremtett világ olyan harmonikus élettér, amelyben ha nyitott szemmel járunk, folyamatos lehetőségünk van a szeretet tanulására, kimutatására és megélésére. Szomorúan és gyakran értetlenül állunk azonban az elhanyagolt, megrongált környezet, a kizsákmányolt növény- és állatvilág, valamint a természeti katasztrófák előtt. Ha a tettekben is megnyilvánuló felelős szeretetet az önzés, a felelőtlenység, a kihasználás, kizsákmányolás és az élet tiszteletének hiánya váltja fel, akkor előbb-utóbb látványosan pusztul a teremtett világ. A teremtett világ rendjének megbomlása a szeretet rendjének megbomlását mutatja.

Az óvodai nevelés legfontosabb alapja és erőssége az érzelmi nevelés. A katolikus óvoda nevelésének iránytűje a szeretet lényegét legtökéletesebb módon felölelő kettős szeretetparancs. A szeretet parancsán alapuló környezeti nevelés számára támpontot adhatnak a fent leírt szempontok. Az óvodapedagógusok szavukkal és példamutatásukkal rávezethetik a gyerekeket, hogy fedezzék fel a természet szépségeit és felelős szeretettel vegyék körül társaikkal együtt.

4. A TEREMTETT VILÁG MEGVÁLTÁSA ÉS MEGDICSŐÜLÉSE

- *„A sóvárgással eltelt természet Isten fiainak megnyilvánulását várja. Hiszen a természet is hiábavalóságnak van alávetve, nem önként, hanem amiatt, aki alávetette. De megmarad az a reménye, hogy felszabadul Isten fiainak dicsőséges szabadságára. Tudjuk ugyanis, hogy az egész természet együtt sóhajtozik és vajúdik*

mindaddig. De nemcsak az, hanem mi is, akik magunkban hordjuk a Lélek zsengeit: mi magunk is sóhajtozunk és várjuk a fogadott fiúságot: testiünk megváltását. Meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk.” (Róm 8,19-24a)

A jövő, a teremtett világ és benne az ember jövője reménnyel, az örök élet reményével teli. Jézusban az Isten kiengesztelte önmagával a világot, így a feltámadáskor, az egész világ átalakulásakor, az új ég és az új föld megjelenésekor helyreáll az a harmónia, amit a teremtés után hamarosan elvesztett világunk.

- *Akkor „...a Nap elhomályosul és a Hold sem áraszt világosságot, a csillagok lehullanak az égről és a világmindenséget összetartó erők megrendülnek. Akkor majd meglátják az Emberfiát, amint eljön a felhőkön nagy hatalommal és dicsőséggel. Szétküldi angyalait és összegyűjti választottait a szélrózsa minden irányából a föld szélétől az ég határáig”* (Mk 13,24–27).
- *„Amikor mindez beteljesül, tekintsetek föl és emeljétek föl fejetekeket! Elérkezett megváltástok!”* (Lk 21,28)
- *„Akkor új eget és új földet láttam. Az első ég és az első föld elmúlt, és a tenger is megszűnt. Ezután láttam, hogy a szent város, az új Jeruzsálem leszáll a mennyből, Istentől. Díszes volt, mint a vőlegénynek fölékesített mennyasszony. A trón felől harsány hangot hallottam: »Nézd ez az Isten hajléka az emberek között! Ő velük fog lakni, azok pedig az ő népe lesznek. Letöröl szemükről minden könnyet. Halál nem lesz többé, sem gyász, sem jajgatás, sem fájdalom. Ami eddig volt, elmúlt.«”* (Jel 21,1–4)
- *„Íme, én újjáalkotok mindent! ... Beteljesedett. Én vagyok az Alfa és az Omega, a kezdet és a vég. Én a szomjazónak ingyen adok az élő vizek forrásából. A győztes részesedik mindebben. Én Istene leszek, s ő a fiam lesz.”* (Jel 21,5–7)
- *„Jönnek majd napkeletről és napnyugatról, északról és délről és aszthalhoz telepednek Isten országában.”* (Lk 13,29)

A világ végén beteljesülő új teremtésben „minden meg fogja találni a maga teljes értelmét és beteljesedését”.³ Isten országában az egész teremtett világ s benne az ember részesedni fog Krisztus dicsőségében. Így az örök életben a feltámadt Krisztushoz válunk hasonlóvá. A rendezetlenséget rendezettség, harmónia, egység; a teremtett világ és az ember Istennel való sebzett kapcsolatát a szeretet teljessége; a békétlenséget Isten békéje váltja fel.

- *„Akkor majd a farkas a báránnyal lakik, és a párduc a gödölyével heverészik; borjú és oroszlánkölyök együtt híznak, és a kisgyermek terelgeti őket. Tehén és medve együtt legelnek, együtt heverésznek kölykeik, és az oroszlán szalmát eszik, mint a tehén. A csecsemő a vipera fészkenél játszik, s az áspiskígyó üregébe dugja kezét az anyaméhtől elválasztott gyermek. Nem ártanak és nem pusztítanak sehol szent hegyemen, mert tele lesz a föld az Úr ismeretével, mint ahogy a vizek betöltik a tengert.”* (Iz 11, 6–9)
- *„Isten és a Bárány trónja áll majd ott. Látni fogják arcát és homlokukon hordják nevét. Nem lesz többé éjszaka és nem szorulnak lámpafényre. Az Úristen ragyog rájuk, s uralkodnak örökkön-örökké.”* (Jel 22,3b–5)

³ A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiuma 65.

II. KÖRNYEZETTUDATOS MAGATARTÁSFORMA

1. A KÖRNYEZETTUDATOS MAGATARTÁSFORMA MEGHATÁROZÁSA

BARÁTUNK A TEREMTETT VILÁG

A teremtett világ önmagában felbecsülhetetlen érték. Számos tudományág foglalkozik értékeinek feltáráásával és megismertetésével. De nemcsak a tágabb környezet, a világ, hanem közvetlen környezetünk, lakóhelyünk is felbecsülhetetlen értékű, akár tudatában vagyunk, akár elsiklunk felette. A teremtett világ az ember csendes, biztonságot adó, stabil barátja. A természet saját nyelvén (természeti katasztrófák, közvetlen környezetünk pusztulása) azonban folyamatosan jelzi számunkra, hogy ebben a szoros kapcsolatban sokszor „szened” és kihasználva érzi magát, ami miatt gyakran embert pusztító módon is védekezik. Ezért a környezettudatos magatartásforma a természet értékeinek fokozott védelmét, a természettel való barátság tudatos megerősítését segíti.

A környezettudatos magatartásforma kialakításához, a nevelésbe és önnevelésbe való beépítéséhez fontos, hogy tisztázzuk a következő kulcsfogalmak jelentését. Ez a biztos háttérismeret segíthet bennünket, hogy a nevelésben, azon belül a vallásos és erkölcsi nevelésben hatékonyan és komplex módon integráljuk a környezet- és egészségvédelmet.

Természetvédelem

A természetvédelem azon tevékenységek, intézkedések összessége, amelyekkel meg kívánjuk védeni a pusztulástól a természetes vagy féltermészetes élővilág populációit, fajait – különös tekintettel a veszélyeztetett fajokra –, valamint az élettelen természeti értékeket, amelyek egyszersmind az élővilág élőhelyei.

A természetvédelem feladata, hogy

- a különleges oltalmat igénylő és az emberi környezet védelme érdekében föld-, víz-, növény- és állattani, tájképi vagy kultúrtörténeti szempontból, illetőleg más közérdekből

védelemre érdemes természeti tájak, területek és tárgyak, vadon élő növény- és állatfajok (a továbbiakban együtt: természeti értékek) körét megállapítsa;

- a természeti értékeket veszélyeztető jelenségek okait feltárja;
- a természeti értékek károsodását megelőzze, elhárítsa, a bekövetkezett károsodást csökkentse vagy megszüntesse;
- a természeti értékeket a jelen és jövő nemzedék számára megőrizze, azokat szükség szerint helyreállítsa, tervszerű fenntartásukat biztosítsa.⁴

Környezetvédelem

A környezetvédelem olyan társadalmi tevékenységi rendszer, amelynek célja a bioszféra létének (beleértve magát az embert, mint biológiai entitást is) és egészséges fejlődésének megőrzése oly módon, hogy környezetünket (és magát az embert is) megóvjuk mindenfajta emberi tevékenység nem szándékolt szennyező és pusztító hatásától. A környezetvédelem tehát az a tevékenység, amelyet a természetes és a mesterséges környezet védelme érdekében az ember által okozott szennyező, károsító és pusztító ártalmakkal (levegőszennyezés, víz- és talajszennyezés, zaj, sugárzás stb.) szemben folytatunk.⁵

Fenntartható fejlődés

Az ENSZ „Közös Jövők” című jelentésében (1987): A fenntartható fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen szükségleteinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációit saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől. Szorosabb értelemben: A fenntartható fejlődés a folyamatos szociális jobblét elérése anélkül, hogy az ökológiai eltartóképességet meghaladó módon növekednénk. A növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak.”⁶

⁴ <http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

⁵ vö. <http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

⁶ vö. <http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

Ökológia

A környezet- és természetvédelem legfontosabb háttértudománya, az élőlények és környezetük közötti kölcsönhatásokat vizsgáló tudomány. Elnevezése Ernst Haeckel német biológus nevéhez fűződik, aki 1866-ban vetette papírra először e nagybecsű fogalmat. E szerint az ökológia az élőlények és környezetük kölcsönhatásait az egyedek, a populáció, az életközösség és a bioszféra szintjén tanulmányozza.

Az ökológusok mindig is nyomatékosan szóltak arról, hogy az embernek, mint a természetbe folyamatosan beavatkozó lénynek ügyelnie kell a természet érzékenyebb elemeire. Ez pedig nem más, mint a bioszféra, ez a rendkívül bonyolult hálót alkotó burok, amely a Földet borítja. Az ökológusok és tudományuk célja és feladata ennek a vékony buroknak működési sajátosságait feltárni és alkalmazni, amire leginkább a természetvédelem területén van lehetőség.⁷

Humánökológia

A humánökológia a természet, a kultúra és az ember kölcsönös kapcsolatainak tudománya. Szorosan összefügg az emberről és a világról vallott világnézettel és a vallásos hittel. - Tárgya az ember és környezetének kölcsönhatása: az egész Földet érintő folyamatok, az éghajlat, elemek biokémiai körforgása, a víz körforgása, az ember főként ipari tevékenységeinek, a környezetszennyezésnek hatása, a kommunikáció.

Részterületei:

- a geo- és bioszféra alapfolyamatainak föltárása (a még föllelhető érintetlenségben);
- az ökológiai válság (mezőgazdaság, ipari társadalom, fejlődés);
- az ember hatása a természeti folyamatokra, a népesedés.

A humánökológia feladata a világért való felelősség kutatása, oktatása. A keresztény humánökológia Isten előtti felelősségre nevel a

⁷ <http://www.sulinet.hu/tart/fncikk/Kifa/0/15892/okologia.htm>

világgal kapcsolatban is. A világi humán tudományok csoportjába tartozó humánökológia eredményei a lelki élet számára is fontosak.⁸

A környezeti nevelés lényegének nemzetközi meghatározása

Az elmúlt negyven év társadalmi, tudományos közgondolkodását élénken foglalkoztatta a Föld és népessége iránti felelősség. A környezeti problémák megoldásának keresését és a szakemberek komoly munkáját mutatják a különböző kutatások eredményei, a nemzetközi konferenciák, valamint számos természet-, környezet és egészségvédelmi program kidolgozása.

A környezeti nevelés fogalmát ma is időszerűen az 1980-as évek végén a következőképpen fogalmazta meg a Nemzetközi Természetvédelmi Unió nevadai konferenciája:

A környezeti nevelés és oktatás a környezeti értékek felismerését és a környezetre vonatkozó fogalmak tisztázását szolgáló folyamat. Törekvése olyan képességek és azok alakulásának elősegítése, melyek szükségesek

- az emberek, kultúrájuk és környezetük közötti kölcsönkapcsolatok megértéséhez,
- a környezetorientált magatartás, a környezeti minőség javítását célzó, tudatos és felelősségteljes cselekvési készség kifejlődéséhez.

A meghatározás ma is érvényes.

A környezeti nevelés ma már szerves része a fenntarthatóság pedagógiájának. Napjainkban szerencsére (talán a felvilágosító munka eredményeként?) egyre kevesebben vannak azok, akik megkérdőjelezzik, hogy a jelenlegi fogyasztási trendek mellett létezhet-e a fenntarthatóságra törekvésnek, akár gazdasági, pénzügyi, akár ökológiai szempontból alternatívája. Ez a felismerés pedig mielőbbi szemléletváltást igényel, sürget és kikerülhetetlen feladatként jelenik meg a pedagógusok számára is.

⁸ <http://lexikon.katolikus.hu/>

A környezettudatos nevelés célja a környezet (természeti, társadalmi) fenntarthatósága érdekében szükséges ismeretek, magatartás-minták, értékek és életviteli szokások átadása.

A környezeti nevelés célként jelöli meg a szemléletformálást, a környezettudatos gondolkodás és ezzel összhangban levő cselekvés igényes kialakítását a fenntartható életmódra törekvés készségének elsajátításával.

A korszerűen értelmezett környezeti nevelés magába foglalja azoknak a tényeknek, változásoknak a megismerését, amelyeket az akár tudatosan, akár hagyomány vagy társadalmi minta alapján választott, gyakorolt életmód előidéz a szűkebb és tágabb környezetben, ill. azoknak a képességeknek, attitűdöknek az elsajátítását, amelyek birtokában a környezetért felelősséget tanúsító, a felmerülő problémákra értően és megértően reagáló, tudatosan választó és cselekvő állampolgárrá válnak, válhatnak tanítványaink.

Környezettudatos magatartás

Figyelemreméltó, hogy a nemzetközi konferenciák feladatokat meghatározó és módszereket kidolgozó munkájában kiemelkedő módon megjelennek az erkölcsi értékek.

A környezettudatosság, mint magatartásforma elsősorban gondolkodásmód és lelkiállapot, elkötelezettség és belső igény, ami – többek között – feltételezi a partnerségre, kezdeményezésekre épülő, aktív állampolgári létet.

Az 1992-es riói konferencia nemcsak határozott elvárásokat, hanem jól használható módszereket is megfogalmazott.

Bátorít,

- hogy fogalmazzuk, értelmezzük újra a környezetünkhöz, bolygónk jövőjéhez való viszonyunkat,
- céljaink megvalósításához indokoltan válasszunk eszközt,
- körültekintően hozzunk döntést,
- ismerjük választásunk jelen- és jövőbeli következményeit,

- azaz környezettudatosan gondolkodjunk, és felelősséggel cselekedjünk.⁹

A hívő ember környezettudatos magatartásának célja, erőforrása és tartalma

A környezettudatos magatartásforma **célja az ember és a természet harmóniájának megteremtése.** A környezeti érzékenység egyrészt ösztönös (genetikai), másrészt tanult viselkedési mintáktól, tudományos ismeretektől, ill. ideológiailag alátámasztott eszméktől függ.¹⁰ A hívő ember környezettudatos magatartásának nem annyi kizárólag a célja, hogy művelje, gondolja a Földet, valamint helyrehozza az emberi gondatlanság romboló munkáját, hanem – mivel Isten bízta rá a Földet –, munkájával folytassa a teremtés művét. Ezért a hívő embert nemcsak a teremtett világ csodálata és egyéni érdekei motiválják a környezetvédelemben, hanem általa a szerető Isten akaratát valósítja meg.

A hívő ember munkájához szükséges erőt mélyebb forrásból, a Teremtő iránti szeretetből meríti, a teremtett világot pedig az Istennel való harmonikus kapcsolat helyének és lehetőségének tekinti. A keresztény ember szellemi, lelki életének írott forrásanyaga a Szentírás. Isten írott üzeneteként választ ad az embert leginkább foglalkoztató kérdésekre. A Biblia világosan leírja, hogy a világot Isten teremtette, rendjét szeretetből a teremtő Isten szabta meg és a teremtett világ felelős művelését rábízta az emberre. A Szentírás a maga nyelvén teljes képet ad a világ sorsáról, kezdetéről, szerepéről és jövőjéről.

A hívő ember **erőforrása a gondviselő Istennel való élő, eleven szeretetkapcsolat.** E kapcsolat ápolásának legfontosabb módjai a Szentírás, Isten „levelének” gyakori olvasása, a mindennapi imádság, a csendből való töltekezés, a természet szemlélése. A Szentírás olvasása segít megismerni a Teremtő elgondolását, formálja az ember gondolkodásmódját, tanítása biztos útmutató a mindennapi

⁹ http://www.fppti.hu/data/cms101795/Kornyeztudatosseg_elemzes_090316.pdf

¹⁰ vö. Környezettudatos magatartás segítése a katolikus óvodában KPSZTI VEN Munkacsoport találkozója, 2010. október 19.

keresztény életben. Az imádság folyamatos párbeszéd az élő Istennel, óriási lehetőség az ember személyes hivatásának, helyének és mindennapi feladatainak megtalálásában. Imáinkban Isten segítségét kérjük a közvetlen környezetünkért végzett felelős munkánkhoz, s így fejezzük ki Istennek hálánkat is a teremtett világ szépségéért. A gyalogos zarándoklatok, a természetben való imádság szintén a testi-lelki egészséget szolgálja.

A hívő ember másik fontos erőforrása a felebaráti szeretet, a családi, baráti és munkahelyi szeretetkapcsolatok. A szeretet rendje a teremtett világ rendje. A hívő ember, de minden ember számára is csak úgy adhat biztonságot jelentő otthont a világ és a társadalom, ha a szeretetparancs irányítja életét.

A világ tudós szakemberei pontosan és használható módon fogalmazták meg a környezettudatos magatartás tartalmát. E gondolkodás- és cselekvésmódok, sürgető teendők meghatározása a keresztény ember számára is iránymutatóak. Ha azt vizsgáljuk, hogy mi a hívő ember környezettudatos magatartásának tartalma, ill. többlete, akkor elsősorban azt kell megállapítanunk, hogy **a keresztény ember komolyan veszi a már megfogalmazott igazságokat, és saját környezetében lelkiismeretesen beépíti mindennapi életébe**, gondolkodás- és cselekvésmódjába. A környezettel való harmonikus kapcsolat ápolásában és építésében tudatosan figyel a keresztény erkölcsi értékek gyakorlására, mint a lehető legjobb eszközökre a világ rendjének eredményes munkálásában. II. János Pál pápa szerint a teremtett világ rendjének alapja és záloga a társadalom, az egyén erkölcsi rendje. A keresztény ember tudatában kell, hogy legyen ennek az igazságnak.

2. KÖRNYEZETVÉDELEM ÉS EGÉSZSÉGVÉDELEM

A BARÁT MEGBECSÜLÉSE

A környezetvédelem, az egészség védelme az utóbbi időben fokozottan előtérbe került. Ez a barátság nem most kezdődött. Sokan mégis most kezdik érezni jelentőségét, s életük, munkájuk szerves

részévé tenni. Az ember érzi, hogy a természet védelme létfontosságúvá vált számára. Szeretné megóvni, megőrizni, megbecsülni a teremtett világ értékeit, természeti kincseit, hogy továbbra is életet, örömet, biztonságot és segítséget nyújtson számára.

A környezet- és egészségvédelem a teremtett világ barátságának megbecsülése. Minél inkább szeretik a felnőttek és a rájuk bízott gyermekek lakóhelyüket, közvetlen környezetüket, a környéket, ahol élnek, hazánk gyönyörű tájait, annál inkább vigyáznak rá. Magától értetődő, hogy akit szeretünk, azt nem bántjuk. Ha egy baráti kapcsolatot fontosnak érzünk, akkor időt szánunk a másikkal való örömteli együttlétre. A barát mindig a legjobbat adja önmagából, önzetlen szeretettel ajándékozza a másiknak mindazt, amije van.

A barátság alapja a kölcsönös tisztelet és megbecsülés, egymás kölcsönös segítése a fejlődés, a jobbá válás útján. A barátság igazi próbatétele, ha valamelyikük bajban van. Az igaz barát biztos segítség a nehézség idején. Mindezek a tulajdonságok elmondhatók az ember és környezetének kapcsolatáról is. A teremtett világ barátsága Isten különleges ajándéka számunkra. A mindennapi környezet- és egészségvédelem e barátságnak ápolása. Nem kis felelősséget vállalnak ebben az óvodapedagógusok, hiszen az élet első hat évében alakulnak ki azok a képességek, amelyekre a későbbiekben építeni lehet. A környezettudatos magatartás kialakításának általános szempontjai mellett itt néhány külön figyelmet érdemlő óvodai kezdeményezést is feltüntetünk.

Környezetvédelem

Szerető figyelem és figyelmisség

- A közvetlen környezet és a gyermekeket körülvevő világ megismerésének alapja a személyes megtapasztalás. Fontos szempont, hogy a család és az óvoda élete lehetőséget adjon a gyermekeknek lakóhelyük szépségének és rendjének megismerésére.
- Az érzelmi nevelés kiemelkedő szerepet játszik abban, hogy a gyermekek értékeljék és szeressék a környező világot. A fele-

lős szeretet kialakításával erősítjük a gyermekekben a környezettudatos magatartás kialakulását és elültetjük a gyermekekben a jövő iránt érzett felelősségvállalás magvait.

- Az óvodai nevelés egyik legelső és legfontosabb lépése, hogy kialakítsuk a gyermekekben az összetartozás érzését és annak örömét. Az óvoda nevelési programjában kiemelten fontos helyen áll a (helyi hagyományok, néphagyományok) családi és tárgyi kultúra értékeinek szeretete és védelme.
- A természetjárás szabályainak elsajátítását legkézenfekvőbb és legeredményesebb módon a közös kirándulások, kisebb túrák és felfedező utak szervezése szolgálja. A gyermekek a felnőttek példájából tanulják meg, hogy a csendes, halk beszéd nemcsak a természet csendjére vigyáz, hanem lehetőséget ad madárhangok, vadon élő állatok megfigyelésére is.
- Az emberek és az állatok közötti kapcsolat és kölcsönhatás megismertetésével, az állatokhoz fűződő pozitív érzelmi viszonyulás kialakításával a teremtett világ rendje iránti megbecsülést alapozzuk a ránk bízott gyermekekben.

A tiszta környezet a barátok örömteli együttlétének feltétele

- A településen, a családokban és az óvodában megvalósuló szelektív hulladékgyűjtés a környezettudatos magatartás kialakításának egyik első lépése.
- A környezet- és természetbarát tisztító-, mosó- és mosogatószerek használata közvetlen környezetünk és saját egészségünk védelmét szolgálja. Hosszabb távon pedig tudatosan hozzájárulunk ahhoz, hogy a jövő nemzedék is védett környezetben, tiszta természeti forrásokból élhessen.
- Az energiatakarékos magatartás kialakításával és a fogyasztói pazarlás kerülésével (víz, villany, gáz) nemcsak a család és az óvoda anyagi terhen könnyítünk, hanem tudatosan részt vesszük a világ természetes energiahordozóinak megőrzésében.
- Használtelem-gyűjtő konténer felállításával hozzájárulunk a környezetre ártalmas hulladékok megfelelő felhasználásához.

- A már használt papírok kiválóan alkalmasak a gyermekek ábrázolási tevékenységében való hasznosításra.
- A környezettudatos magatartás kialakításának szempontjából a gyermekek játéktevékenységébe beiktathatjuk a „Kukatündér” társasjátékot. A komplex módon megvalósított környezeti nevelés egyik játékos lehetősége lehet a társasjáték során megismert szabályok gyakorlati alkalmazása.

A környezeti nevelés szempontjából is érvényes a mosonmagyaróvári Szent Hildegárd Óvoda egyik csoportszobájának faliújságján olvasható gyönyörű idézet:

*„A gyermekek akkor a legkomolyabbak, amikor játszanak.
Olyankor tanulják, hogy mi is az élet.”*
(Buton Michel)

Kölcsönös ajándékozás

- A minket körülvevő világból azt használjuk fel, amit a természet „elenged”. Például az összegyűjtött rózsét az erdei kirándulás ebéd főzéséhez, az őszi faleveleket, a beérett termést felhasználjuk a gyermekek kézműves munkái során.
- A téli madáretetés és itatás erősíti a gyermekekben a felelősségérzetet, s jó alkalmat teremt, hogy a gyermekek ezáltal is kifejezzék az állatvilág iránt érzett szeretetüket.
- A természetes fény ősidők óta testi-lelki melegséggel ajándékozta meg az embert. A természetes fény használata nemcsak energiatakarékossági szempont az óvoda életében, hanem a gyermekek testi-lelki egészségének is egyik fontos segítője.
- Az ivóvíz értéke óriási. Az óvodában mind a kézmosás és fogmosás, mind az étkezések, udvari vízfogyasztás alkalmával lehetőségünk nyílik a víz megbecsülésére. A gyermekek környezettudatos magatartásformájának kialakításához szükséges, hogy ráneveljük őket arra, hogy a kézmosásnál vékony sugárban és rövid ideig folyassák a vizet és zárják el a csapot. Az iváskor megmaradt víz kitűnően felhasználható a szobai vagy udvari növények, virágok öntözésére.

- A növények számára egyik legmegfelelőbb tápanyag az esővíz. Ennek összegyűjtésére tanácsos lenne megfelelő módot találni az óvoda területén. Az esővíz kiválóan alkalmazható az óvoda növényeinek gondozásában.

Egyéni kezdeményezések néhány példája

- Autómentes nap kezdeményezésével és megvalósításával a családokban is tudatosíthatjuk környezetünk védelmének fontosságát.
- Kinőtt ruhák, használt játékok gyűjtése, cseréje, valamint folyamatos ajándékozása nagy segítség lehet a rászoruló családok támogatásában.
- A közvetlen környezet, valamint a kisgyermek kedvenc játszó- és kirándulóhelyének szervezett megtisztításával nemcsak a lakóhelyük természeti értékeinek megbecsülését formáljuk bennük, hanem nagy örömet is szerzünk számukra.
- Az óvoda épületében létrehozott természetsarok esztétikai és nevelő hatása nagyban hozzájárulhat a teremtett világ szépségének és rendjének megismeréséhez. Az évszaknak megfelelő terményaktualitások (kukorica, paprika, mákgubó, dió, gesztenye, gyümölcsök, stb.) megjelenése segíti a gyermekeket abban, hogy megértsék, milyen nagy segítség és ajándék számunkra a teremtett világ.
- Az óvoda életének kiemelt eseménye lehet, ha az óvodapedagógusok kiállítást rendeznek a környék természeti (esetleg természetvédelmi) értékeiről, szépségéről, a saját élőhelyükön előforduló madarak és növények képeiből. Ez lehet fotókiállítás, de lehet a gyermekek rajzaiból, természetes anyag felhasználásával készült munkáiból összeállított anyag is.

Közös munkák

A barátság ápolása

- Az óvoda növényeinek mindennapi gondozása erősíti a gyermekekben a növények iránti felelősségtudatot.
- Az óvoda eszközellátottságának gyermekre szabott bővítésével (pl. locsolókanna, gereblye, stb.) a környezeti nevelés tárgyi feltételeiről gondoskodunk.
- Az óvodás korú gyermekek környezeti, erkölcsi nevelésében is kiemelten fontos a munka szeretetének kialakítása és elmélyítése.
- Az óvodában kialakított veteményes-, virágos- és gyógynövénykertek jó lehetőséget adnak arra, hogy a gyermekek az óvónők segítségével közösen gondozzák a növényeket. A gyermekek életkoruknak, fejlettségi szintjüknek megfelelően részt vehetnek a kertek ásásában, a veteményezésben, locsolásában, gyomlálásában és kapálásában.
- A virágültetés nemcsak az esztétikai nevelés része, hanem nagy öröm is lehet a gyerekek számára.
- A gyógynövények ültetésével és megismertetésével a gyermekekben tudatosíthatjuk a természet gyógyító erőit és segítségét.
- Az őszi falevelek közös söprésével a környezetünk rendjéért, tisztaságáért végzett mindennapi feladatok felelősségteljes vállalásába vonjuk be a gyermekeket.
- A komposztálás lehetőséget teremt, hogy a gyermekek megfigyelhessék a természetes hulladékok hasznosításának módját.

Egyéni kezdeményezések néhány példája

- Tízóráira és uzsonnára a gyermekekkel közösen megtermelt és gondozott zöldségeket fogyasztjuk.
- A balkonládákba eldugott virághagymák, ill. elvetett virágmagvak kiválóan alkalmasak a növények fejlődésének megfigyelésére. A virágok, ha szépen nyílnak májusban, „saját

kezü” ajándékként nagy örömet szerezhetnek az édesanyáknak.

Kirándulások

A természet értékeivel és közelségével legközvetlenebb, legörömtelibb módon az óvodai kirándulások, a közeli parkokba, tanyákra és kirándulóhelyekre szervezett csoportos kimozdulások alkalmával ismerkedhetnek a gyerekek.

A barát megismerésének és a barátság ápolásának lehetősége a természetben

- Az óvodai kirándulás kiváló alkalom a teremtett világ közvetlen megismerésére, a gyermekek közvetlen, személyes tapasztalatszerzésére.
- A természetjárás, a felfedezőútúra óriási élmény a gyermekek számára. A minden érzékszervet megmozgató közvetlen tapasztalatszerzés által a gyermekek érzelmi életébe természetes módon beépül a természet szeretete és megbecsülése.
- Az óvoda környékén tett gyakori csoportos séta a fenti szempontok szerint szintén élményszerű tapasztalatszerzési lehetőség a közvetlen környezet megbecsüléséről vagy annak hiányáról.
- A kirándulások remek alkalmat adhatnak közös tábortűz rakására. A tűz melegsége, szépsége, a közös rőzsegyűjtés, a tűzzel kapcsolatos szabályok megismerése, megtapasztalása szintén a környezeti nevelés fontos része. Természetesen nagy elővigyázatossággal!

Állatok, növények, mint Isten ajándékai

- A vadon élő állatokat nehéz közelről megfigyelni, de az erdei állatok nyomainak vizsgálata jó lehetőség azok sajátosságainak megfigyelésére (pl. méretek, formák, madár vagy négylábú emlősállat, stb.).

- Bizonyos állatok, bogarak közelsége és lakóhelyükön való megismerése segíti a gyermekeket félelmeik leküzdésében.
- Ma már egyáltalán nem természetes, hogy a gyermekek ismerik a háziállatokat, pedig azok évszázadokon át az ember legjobb barátai voltak. A háziállatok megismerése segíthet a teremtés rendjébe írt ok-okozati viszonyok, valamint ember és állat egymásra utalt viszonyának megértésében.
- Az utóbbi időben a gyermekek nevelésének területén is különös figyelemmel fordultak a lovaglás, a ló közelségében rejlő lehetőségek felé. A lovaglás nagy segítség az állatoktól való félelmek leküzdésében, az állatok erejének és „gyengéd figyelmének” megtapasztalásában, a lovaglás egészséges életmódot segítő örömeiben.
- Az állatkerti állatok, a díszállatok zömében távoli vidékekről érkeztek hozzánk. Szokásaik, adottságaik, szépségük megfigyelése a gyermekek élményvilágát és ismeretanyagát gazdagítja.
- A költöző madarak életét az óvodai élet versek, mesék segítségével is igyekszik minél közelebb hozni a gyermekekhez. A költöző madarak szokásai az összetartás, a gondoskodás szép példái, amit a gyermekek megértenek.
- Az erdőben élő fák levelei gyakran különböznek a közvetlen környezetünkben élő fák leveleitől. A levélgyűjtés és préselés a természet sokszínűségének megfigyelését, ill. a környezeti neveléshez szükséges anyagok gyűjtését szolgálja.
- Egy-egy vadvirág lepréselése szintén ezt a célt szolgálja. Viszont fontos felhívni a gyermekek figyelmét, hogy ne tépjék le őket, minden vadvirág a maga helyén szép.
- Az erdőben, a mezőkön lévő gyógynövények közös gyűjtése után teát főzhetünk a gyerekeknek. Útközben beszélgethetünk a gyerekekkel a természet gyógyító erejéről, ezáltal erősítjük bennük a természet, valamint saját egészségük megbecsülését.
- A fűszernövények szín, forma, íz alapján történő megismerése szintén a teremtett világ ajándékaira irányítja a gyermekek figyelmét.

Egyéni kezdeményezések néhány példája

- Minden évben fotó- és élményalbum készülhet a közös természetjárásról, a természetvédő magatartásról, a hagyományápolásról.
- Munkalapok, feladatlapok, memória kártyák készítésével bővíthetjük a környezettudatos nevelést segítő eszköztárat. A helyben élő madarokról, állatokról laminált kis lapok használata szervesen beépül a gyermekek játéktevékenységébe és a tanulási folyamatokba.

Egészségvédelem

A barát vigyáz ránk, a legjobbat adja abból, amije van

- Az egészségvédelem saját magunkra irányítja a figyelmet. Testünk harmonikus egyensúlyának egyik kulcsa a helyes táplálkozás. Értelmi szintjüket figyelembe véve fontos, hogy beszéljünk az óvodás korú gyermekekkel az egészséges táplálkozás jelentőségéről.
- A gyermekek egészséges fejlődését segíti a gyümölcs- és zöldségnapok (sárgarépa, káposzta, retek, borsó) beiktatása. További lehetőség, hogy a gyermekek étkezését „magnappal” (lenmag, szezám, tökmag, napraforgómag stb.) egészítsük ki.
- A rendszeres étkezések segítik a gyermekek belső ritmusának kialakulását. Alakítsuk ki bennük azt a szokást, hogy étkezések között csak gyümölcsöt, zöldséget, vizet fogyasztunk.
- A kenyérhéj és almahéj elfogyasztása nemcsak egészséges, hanem az étel minden részének megbecsülésére neveli a gyerekeket.
- A friss levegő és a gyakori szellőztetés a szellemi, fizikai frissesség egyik kulcsa.
- Az orvosok egyik megszívlelendő tanácsa, hogy napközben sok folyadékot fogyasszunk. Az óvoda udvarán felállított ivókút, ill. kerti csap lehetőséget biztosít, hogy a gyermekek az óvónő segítségével játék közben is ihassanak.

Felelősség önmagunkért, testi-lelki egészségünkért

- Testi-lelki egészségünk egyik fontos összetevője a mentális egészség.
- Amit szeretek, azt nem bántom. Ez az alapelv határozza meg mind a körülöttünk élőkhez, a teremtett világhoz, mind önmagunkhoz való viszonyunkat, s nagyban ezen múlik a világ és a társadalom harmonikus rendje is.
- A megfelelő tisztálkodás biztonságérzetet, jó közérzetet ad, segít a betegségek megelőzésében.
- A mindennapi frissítő mozgás, a heti nagy testnevelés, a szervezett sportrendezvények a gyermekek állóképességét és megfelelő testi-lelki fejlődését segítik.
- Ugyanígy fontos szerepe van a gyermekek állóképességének fejlesztésében a hosszabb csoportos sétáknak.
- Az emberek régóta tudatában vannak a böjt tisztító hatásának és egészségmegőrző szerepének. A gyermekek nagyböjt idején, de az év folyamán más alkalommal is kevesebb nyalánkság és édesség fogyasztásával vigyázhatnak egészségükre.
- A gyerekek számára nincs kifejezetten böjt. Az ő böjtjük, hogy megpróbálnak még jobbak lenni.
- Vannak olyan tápanyagok, melyekre szükségünk van egészségünk megőrzése végett, ezeket akkor is fogyasztanunk kell, ha nem tartoznak a kedvenceink közé. Ugyanakkor lehetnek olyan ételek, amiket egyes emberek valóban nem képesek elfogyasztani. Ezt óvodapedagógusként jó, ha tiszteletben tartjuk.
- Az óvodai étkezések fontos szempontja az étel megbecsülése és megismerése miatt, hogy minden ételt mindenkivel megkóstoltatunk.

Egyéni kezdeményezések néhány példája

- Fedett árnyékoló kialakítása esetén nyári időszakban szabadtéri alvás beiktatása elképzelhető.

- Lisztérzékeny, tejérzékeny gyermekek ételének megfigyelése, megköstölése erősítheti a gyerekekben az egymás iránti együttérzést, és saját egészségük még tudatosabb megbecsülését.
- Óvodai vásár alkalmával elkészített sütemények és játékok vásárolhatók gyümölcsért.
- A fóti Gondviselés Óvoda saját receptkönyvet állított össze, melynek tartalmát a családok és munkatársak által összegyűjtött egészséges táplálkozást segítő ételek adják. Gyakran ebből merítenek ötletet a gyermekek tízóraijának és uzsonnájának változatosabbá tételéhez.
- A gyermekeknek szervezett programokba be lehet vonni a szülőket (pl. közös biciklitúra, zenés torna, versenyek, zöldségköstölők, kirándulások szervezése) Az egészséges táplálkozással kapcsolatban egészségügyi szakember bevonásával előadást szerveznek a szülők részére.

A mindennapos környezet- és egészségvédelem a gyermekek nevelésének, ezen belül vallásos és erkölcsi nevelésüknek fontos része. A gyermek a környezetéből szerzett ismereteit játékában felhasználja, átéli és egyéb tevékenységében is folyamatosan gyakorolja. Nagy a felelősségünk, hiszen az élet első hat évében alakulnak ki azok a képességek, amelyekre a későbbiekben építeni lehet.

3. A TEREMTETT VILÁG, MINT A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSI NEVELÉS SEGÍTŐJE

ÉLETRE SZÓLÓ BARÁTSÁG

A teremtett világ barátsága életre szóló barátság. Az élet minden szakaszában szükségünk van a természet közelségére, gyógyító erejére, szépségének üdítő hatására és a benne lévő energiaforrásokra. A teremtett világ egy életen át az ember otthona. Minden tettünkkel felelősek vagyunk azért, hogy emberhez méltó, harmonikus, békés életet élhessünk szűkebb és tágabb környezetünkben.

Keresztény emberként fontos azonban egy másik szempontot, az örök élet szempontját is megemlíteni. A teremtő Isten által alkotott világgal való baráti kapcsolatot nem zárja le az ember halála. A teremtett világ szintén meghívást kapott az eljövendő örök életre, amely mind az emberben, mind a természetben begyógyítja a felelőtlen testi-lelki pusztítás nyomait, helyreállítja a teremtő Isten, a teremtett világ és az ember, mint a teremtés koronája tökéletes szeretetkapcsolatát. A bennünket körülvevő világgal megélt mindennapi kapcsolatunkban is lépésről lépésre haladunk Isten Országá felé.

Útmutató egyházi megnyilatkozások

A hívő keresztény ember gondolkodás- és cselekvésmódjának kezdet óta biztos útmutatója a Szentírás, az evangélium. A hívek közösségéért felelős egyházi vezetés, valamint a katolikus egyház tanítóhivatala folyamatosan kiemelt figyelmet szentel az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember személyi méltóságának, a társadalmi és közösségi élet minőségének, valamint a teremtett világért érzett egyéni és közös felelősségnek.

A környezeti kérdések, a felmerülő problémák az 1960-as évektől, a II. Vatikáni Zsinat munkája nyomán egyre határozottabban kaptak helyet a katolikus egyház tanításában és dokumentumaiban. A megfogalmazott irányelvek és cselekvési módok az evangélium üzenetének lefordítása a ma embere számára. A katolikus egyház vezetői többek között élénk figyelemmel kísérték az ENSZ új korszakot nyitó 1972-es stockholmi konferenciáját, üdvözölték a világszervezet munkáját, s ebből az alkalomból hivatalos formába öntötték az egyháznak a világért érzett felelősségét.

Az emberi közösség, a személy és a társadalom életét alapjaiban meghatározó három általános alapelv kristályosodott ki az elmúlt közel öt évtized folyamán.

1. Szubszidiaritás

A szubszidiaritás elve lényegében **az egyének és közösségek felelős döntésének, valamint cselekvésének jogát és köteletségét** jelenti. A magasabb szintű szervezet nem foszthatja meg

illetékességétől az alacsonyabb szintű szervezetet, sőt szükség esetén inkább segítenie kell illetékessége gyakorlásában.¹¹

A Szentírás szellemében „*a szeretet, amely megköveteli az igazságosság gyakorlását és képessé tesz rá, a legnagyobb társadalmi parancs.*”¹²

2. Közjó

„*A közjó a társadalmi élet azon feltételeinek összessége, amelyek lehetővé teszik csoportok és egyének tökéletességének megvalósítását. A közjó magában foglalja a személy alapvető jogainak tiszteletben tartását és előmozdítását; a személyek és a társadalom szellemi anyagi javainak fejlődését; mindenki békéjét és biztonságát.*”¹³

A közjó elérésének érdekében a társadalom felelős vezetői kötelesek törvényes úton és erkölcsös eszközök alkalmazásával végezni felelősségteljes feladatukat. Azonban minden ember részt kell, hogy vegyen a maga helyén szerepének betöltésével ebben a munkában (pl. a saját családjáról való gondoskodás és a munka becsületes végzése által).¹⁴

3. Szolidaritás

A gazdasági, társadalmi egyenlőtlenségek nyílt ellentétben állnak az evangéliummal. „*Az emberi és keresztény testvériségből fakadó szolidaritás elsősorban a javak igazságos elosztásában, a munka egyenlő bérezésében és az igazságosabb társadalmi rend iránti elkötelezettségben mutatkozik meg. A szolidaritás erénye a hit lelki javainak megosztását valósítja meg, ami fontosabb az anyagi javak megosztásánál.*”¹⁵

E hármas alapelv nélkülözhetetlen segítséget ad a hívő keresztény és minden jóakarátú ember számára, hogy társadalmi életének erkölcsi értékrendjét az igazsághoz szabja, a teremtett világ

¹¹ Katolikus Egyház Katekizmusa. 403.

¹² Katolikus Egyház Katekizmusa. 404.

¹³ Katolikus Egyház Katekizmusa. 407-408.

¹⁴ Katolikus Egyház Katekizmusa. 406, 410.

¹⁵ Katolikus Egyház Katekizmusa. 414.

értékeinek megőrzésére irányuló őszinte vágyát pedig mélyebb összefüggésben lássa.

Számos egyházi dokumentum közül a következő három a címével is beszédesen kifejezi a természet- és környezetvédelem iránt érzett felelősséget.

- *Barátságos Földet a jövő nemzedék számára* (VI. Pál pápa üzenete a stockholmi konferenciára Mr. Maurice Strong főtitkárnak, 1972. június 1.)
- *Békesség a Teremtő Istennel, békesség az egész teremtett világgal* (II. János Pál pápa üzenete a béke világnapja alkalmából, 1990. január 1.)
- *Ha békére törekszel, védj a teremtett világot!* (XVI. Benedek pápa üzenete a béke világnapjára, 2010. január 1.)

II. János Pál pápa szerint **az ökológiai válság egyértelműen erkölcsi probléma.**¹⁶ Az Isten jelenlétét figyelmen kívül hagyó kíváncsi ember nem képes felismerni és megérteni a teremtett világ rendjét, a kölcsönös segítség és függés csodáját. Az ember a teremtett világ belső rendjéből meríti a szükséges útmutatást ahhoz, hogyan művelje és őrizze azt.¹⁷ Ha az ember nem él békében Istennel, a Föld maga sem lehet békében. Nem csupán a hívő emberek meglátása, hogy a „Föld szenved”.¹⁸ A környezet-tudatos vallásos és erkölcsi nevelésben tehát kiemelkedően fontos a teremtés rendjének, az ember feladatának megértése.

Az élet tisztelete nem csupán annyit jelent, hogy hagyom élni a másik embert és környezetemet, hanem azt is, hogy lehetőségeimhez mérten törekszem az életfeltételek és az élet minőségének javítására. A természet- és környezetvédelem, az egészségvédelem területén mindenki megtalálhatja feladatát és kreatív segítség lehet a mindennapi életben.

„*A szükség, ahogy azt helyesen mondják, a legrosszabb szennyezés.*”¹⁹ A szükség az alapvető életfeltételek hiányát jelenti. Ez

¹⁶ Vö. II. János Pál pápa üzenete a béke világnapja alkalmából 1990. január 1. II. pont

¹⁷ Vö. XVI. Benedek pápa üzenete a béke világnapjára 2010. január 1. 6. pont

¹⁸ Vö. II. János Pál pápa üzenete a béke világnapja alkalmából 1990. január 1. 5. pont

¹⁹ VI. Pál pápa üzenete a Stockholmi Konferenciára Mr. Maurice Strong főtitkárnak 1972. június 1.

egyrészt mérhetetlenül igazságtalan, hiszen óriási a különbség a Föld javainak elosztásában, másrészt pedig erőszakra kényszerítheti az embert, mind környezete, mind a teremtett világ iránt.

Az ENSZ 1972-es stockholmi konferenciára küldött pápai üzenet határozottan állást foglal a teremtés egészének jósága, a természeti környezet és a jövő generáció iránt érzett felelősség, valamint a szolidaritás mellett.

Az egyházi dokumentumok figyelemfelkeltő és felelősségtudatot formáló gondolatainak ismerete nemcsak a hívő keresztény ember műveltségének, hanem mindennapi életvezetésének is része.

Az óvodapedagógusok felelőssége

A gyermekek nevelése az egyik legszebb hivatás. Szépsége abban rejlik, hogy a felnőttek által mutatott példa, az elhangzott szavak és a közösen álélt tevékenységek magukban hordják a gyermekek formálásának lehetőségét. A család nevelésének szerepét semmi és senki sem pótolhatja, ám három éves kortól szakmai ismereteivel és a közösségi élet tapasztalataival nagyban segíti az óvoda. Az óvoda munkatársai által teremtett légkör, a katolikus szellemiség, az intézményben megvalósuló nevelés komplexitása nagyban meghatározzák, hogy a gyermekek milyen értékek mentén alakítják majd életüket.

A pedagógus személyes figyelmével és szeretetével hozzásegítheti a rábizott gyerekeket, hogy biztonságban és jól érezzék magukat mindennapi környezetükben, s lépésről lépésre megismerjék és gyakorolják életkoruknak megfelelően a számukra is sok örömet jelentő feladatokat.

Az óvodapedagógusok felelőssége egyáltalán nem lebecsülendő a 3-7 éves korú gyermekek nevelésében. Hivatásukat akkor tudják értékes módon betölteni, ha nevelő munkájuk minden területét igyekeznek lelkiismeretesen végezni. Az óvodapedagógus élete, feladatainak sokszínűsége olyan, mint egy színes üvegablak. Az üvegablak színeinek szépsége akkor válik láthatóvá, ha átragyog rajta a fény. A katolikus óvodapedagógusok emberi és szakmai értékei akkor tudják megteremteni a csoportok életének harmonikus légkörét, ha tudatában vannak értékeiknek, s azokat készségesen a

gyermek nevelésének szolgálatába állítják. A szabályok, az óvónő felelősségteljesen átgondolt határozott kérései nagyon fontosak a gyerekek védelmében; biztos keretet adnak a csoport békéjének és biztonságát adó légkörének, a gyerekek zavartalan örömeinek, az egymás közötti szeretet megőrzésének, ill. a szeretet mindennapos növekedésének.

Az óvodapedagógus személyén keresztül érzik meg a gyermekek a mennyi Atya szeretetét. Fontos, hogy az óvónő személyes és őszinte szeretettel szeresse növendékeit és bizalomteljes kapcsolatot építsen ki velük. Az óvodapedagógusok, valamint a dajkák mestere Jézus. Munkájukat ezért nem egyedül végzik. Jézus társként és komoly támaszként van jelen számukra, akire önmagukat, gyermekeiket, konkrét feladataikat a mindennapokban rábízhatják. A gyermekek nevelőinek előkészületét és munkáját Jézus megáldja, termékeny és teljessé teszi.

Az óvónők vallásos és erkölcsi nevelés területén végzett munkáját nagyban segíti

- a személyes hitismeret,
- a Szentírásban való jártasság,
- a felnőtt keresztény élet.

Az óvodapedagógus egész személye példa és minta a gyermekek számára. Az óvónő mind szellemi, mind lelki „felkészültségéért” felelős. A fejlesztő, nevelő munka eredményességének kulcsa a széleskörű és biztos háttértudás. A környezeti nevelés szempontjából ezért fontos a környezet- és egészségvédelemmel foglalkozó dokumentumok, írások ismerete, valamint a környezetvédő mozgalmak munkájában való tájékozottság és a közvetlen környezetért, lakóhelyért érzett tevékeny felelősségvállalás.

A környezeti nevelés a katolikus óvodákban elválaszthatatlan szoros egységben van a gyermekek vallásos és erkölcsi nevelésével. A teremtett világ megbecsülésére, a környezettel való harmonikus kapcsolat megteremtésének képességére való nevelésben a fent említett szempontok jó alapot adnak a lelkiismeretes és szakmailag is megfelelő fejlesztő munka végzéséhez.

1. Személyes ismeret megalapozása

Az óvodapedagógus rendszeres szentírásolvasása nemcsak jártassá teszi őt „Isten dolgaiban”, hanem képessé teszi, hogy hitelesen beszéljen a mennyei Atya szeretetéről a gyermekeknek. Hasonlóan fontos, hogy rácsodálkozzon a gondviselő Isten által teremtett világ, valamint saját lakóhelye szépségére. Testi-lelki egészsége és örömteli mindennapjai szempontjából különösen szükséges, hogy időt szánjon a természettel való ismerkedésre, a föld és munka szeretetére, pihenésre, elmélkedésre, szemlélődésre, imádságra.

2. Ismeretátadás

A Szentírás természetképe minden, a teremtett világgal és keresztény életünkkel kapcsolatos kérdésre választ ad. A Biblia tanítása egy életre szóló segítség és erőforrás a felebaráti szeretet és az istenkeresés útján. A katolikus óvodában dolgozó óvónő egyik leghálásabb feladata a Biblia tanításának, képeinek, példabeszédeknek komplex módon történő megismertetése a gyermekek életkorához és fejlettségi szintjéhez mérten.

3. Megfelelő módszerek

Milyen módon, ill. milyen módszerek segítségével tudjuk kialakítani a gyermekekben a környezettudatos magatartást a vallásos és erkölcsi nevelés területén? Nagy lépést tehetünk gyermekeink érzelmi, környezeti nevelésében a természet közös szemlélésével és érzékszerveink által való megismerésével, a gyermekekkel folytatott személyes vagy csoportos beszélgetésekkel, bibliai történetek feldolgozásával.

Módszertanban segítségül hívhatjuk az óvodai nevelés gazdag eszköztárát, felhasználva egyéni ötleteinket, amit joggal vehetünk a Szentlélek személyes működésének pedagógiai munkánkban. Az intézmény területén végzett közös munka, az intézmény környezetének közös védelme és rendben tartása, szépítése valóban a teremtett világ Isten terve szerinti felhasználásának része, a gondviselő Isten által ránk bízott feladat.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a katolikus óvodában dolgozó **óvónők különösen fontos feladata többek között:**

- a gyermekekkel való személyes, szerető kapcsolat kialakítása és megélése;
- a Szentírás üzenetének és erkölcsi mondanivalójának gyermeknyelvre való lefordítása és átadása;
- a gyermekek vallásos és erkölcsi életének megalapozása és fejlesztése;
- a környezettudatos magatartás képességére való nevelés természetes és természetfeletti szempontjainak átadása.

Az óvónő munkájának célja természetesen nem tud mindig maradéktalanul megvalósulni a mindennapokban. Az elkötelezett élet és a lelkiismeretes munka azonban „maradandó gyümölcsöt” terem a gyermekek és a családok életében.

„Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket és arra rendelvelek, hogy munkátokkal gyümölcsöt hozzatok: maradandó gyümölcsöt.” (Jn 15,16)

A környezettudatos nevelés megvalósulásának lehetőségei a katolikus óvodában

Az óvoda, a csoportszoba, a csoport mindennapi élete a gondviselő mennyei Atyával és Jézussal való találkozás helye és ideje. Nem csupán a gyertyagyújtás imádságos perceiben, hanem a nap minden eseményében, a gyerekek játéktevékenységében, énekekben, rajzolás közben, s a tanulási folyamatok során is jelen van számunkra az Isten. A vallásos és erkölcsi nevelés komplexitásának megvalósítása a katolikus óvoda szellemiségének biztos alapja. Ennek integráltan fontos része a környezettudatos magatartás, a környezettel való harmonikus kapcsolat megteremtésének képességére való nevelés.

Egy katolikus óvodát szívéen viselő és támogató plébános atya véleménye szerint a katolikus óvoda abban különbözik más, nem egyházi fenntartású intézményektől, hogy ott mindig eggyel többen vannak. Isten jelenléte állandóan formálja az ott dolgozók és a

gyermek életét. A teremtő Isten iránt érzett szeretetet a csoport és a közös imádságok meghitt légkörén, az irántuk érzett személyes szeretet mindennapos biztonságán keresztül tudjuk mélyíteni.

A gyertyagyújtás a gondviselő mennyei Atya mindennapi lelki kenyere a gyermekek számára (és a nevelő számára is). A napkezdő közös lelki beszélgetés, imádság gondolatai adják meg a nap vallásos és erkölcsi nevelésének alapját. A gyertyagyújtás, bár feladat, mégis a nehéz kötelesség helyett fontos, hogy a nap ünnepi pillanata legyen a nevelő és a gyerekek számára. Ünnepi pillanat, amikor a mennyei Atya jóságáról és gondviseléséről beszélhet az óvónő és hallhatnak a gyerekek.

„Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt 18,20)

A környezettudatos nevelés sok helyen már eddig is komplex módon beilleszkedett a lelki beszélgetések anyagába, s azon túlmenően a gyermekek játéktevékenységének, fejlesztő-nevelő munkájának egészébe. Az ország legtöbb katolikus óvodájában használt *Lelki beszélgetések óvodások számára* című segédanyag több szempontból is integrálja a környezettudatos magatartásforma képességének alakítását a gyermekek vallásos és erkölcsi nevelésébe.

A lelki beszélgetések heti témái nagy hangsúlyt fektetnek a kettős szeretetparancs, az erények, a keresztény erények megbeszélésére, megerősítésére. Segíti a gyermekeket „az összetartozás élményének felismerésére, és érzésének erősítésére”, az erkölcsi értékek iránti vágy kialakítására és gyakorlására, ezen belül pedig az egymás és önmaguk iránti tisztelet kialakítására. Az óvodáskorú gyermekek nevelésének alapozó lépéseire is kiemelten érvényes XVI. Benedek pápa meglátása: *„Nem várhatjuk el a fiataloktól, hogy tiszteletben tartsák környezetüket, ha családjukban és a társadalomban nem kapnak segítséget arra nézve, hogy tiszteljék önmagukat.”*²⁰ A keresztény erények a szeretet megélésének különböző módjai. Nem módszerek, hanem személyes és közösségi kapcsolatokat alakító

²⁰ XVI. Benedek pápa üzenete a béke világnapjára, 2010. január 1., Ha békére törekszel, véd a teremtett világot!, 21. pont

tulajdonságok. A tisztelet, szeretet, hála, együttérzés, tolerancia, elfogadás, felelősség, gondoskodás, önmegtartózkodás és megbocsátás, mértékletesség, gondozás, gondoskodás, rácsodálkozás, gyönyörködés, tanulás, ismerkedés, öröm beépíthető és beépítendő környezettel kapcsolatos élet- és léleképítő magatartásformák, erények a gyermekek hitre nevelésében.

A gondviselő mennyei Atyától kapott teremtett világ megismerése és csodálata hasonlóan fontos, kiemelt szerepet kap a gyermekek vallásos és erkölcsi nevelésében. A teremtett világ elemei nagy szerepet játszanak mindennapi életünkben. A lelki beszélgetések megismertetik a gyermekekkel a víz éltető erejét, a fény szerepét, sőt a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelően rámutatnak ezek szimbolikus erejére, istenkapcsolatunkat és lelki életünket formáló erejére. A teremtett világgal való élő kapcsolat Isten szeretetére tanít bennünket. Az emberek évszázadok óta környezetük legszebb pontján építették fel a templomot. Érdemes felhívni erre is a gyermekek figyelmét. A jézusi példabeszédek feldolgozása szemléletes módon beszél az Úristen végtelen, biztonságot és örömet adó szeretetéről és elülteti a gyermekek lelkében annak biztos tudatát, hogy Isten a világ teremtő Ura. Az Isten által teremtett világ ajándék, amit nemcsak megköszönünk, hanem ránk bízott kincsként óvnunk, ill. okosan és mértéktartóan kell használnunk. A Szentírás üzenetének megismerése kétféle szempontból is segíti a gyermekek Istennel való kapcsolatát. Egyrészt megalapozza istenismeretüket, másrészt hálát ébreszt szívünkben Isten iránt. Fontos szempont, hogy valamit megbecsülni igazán akkor tudunk, ha ismerjük annak értékét.

A gyertyagyújtás hangulata, az óvónő kifejezései, szavainak szépsége erősítik a gyermek szépség, jószág iránti vágyát. Néhány példa: Jó dolog élni! Köszönjük meg a mennyei Atyának, hogy mi, emberek képesek vagyunk gondolkodni, és így sok-sok szép és fontos dolgot csinálni! A mennyei Atya boldogságra teremtett mindent! Jó érzés az égő gyertyát figyelni! A szívünk is átmelegszik az örömtől!²¹

²¹ Lelki beszélgetések óvodások számára

A nap folyamán érdemes többször visszautalni a gyertyagyújtás-kor elhangzottakra. A szó és a tett egysége, a szavak életre váltása minden gyermek számára hatékony segítség a lelki, szellemi növekedésben és viselkedésük formálódásában. Az erkölcsi beszélgetések anyagát a konkrét helyzetek, szituációk légkörében tudják a gyermekek életre váltani. Előfordul, hogy ők maguk spontán kötik az elhangzottakhoz (pl. bocsánatkérés), de gyakran az óvónő segíti a gyermekek erkölcsi érzékének növekedését. A teremtett világ értékeinek megismerését, megbecsülését és ajándékainak okos, mérték-tartó felhasználását a különböző játéktevékenységek, tanulási folyamatok és közös kirándulások folyamán mélyíthetjük el a gyermekekben.

A mennyei Atya elgondolásának felismerését segítő vallási és erkölcsi szempontok

Természet- és környezetvédelmi szempontok

- Gyakran tudatosítsuk a gyermekekben, hogy mindent a mennyei Atyának köszönhetünk.
- Keressük a természet és közvetlen környezetünk megfigyelésének különböző módjait (kirándulások, séták, képek), hiszen ez nagy öröm a gyermekek számára a tanulási folyamatok és a játéktevékenységek során.
- Segítsük a gyermekeket, hogy közvetlen környezetük szépségeit felfedezzék és szeretettel óvják.
- Beszélgessünk a gyermekekkel arról, hogy Isten ajándékainak nem csak szemléltői, hanem megőrzői is vagyunk.
- Szeretettel hívjuk fel a gyermekek figyelmét arra, hogy minden a maga helyén szép, nem véletlenül teremtette oda a Teremtő. Ez nagy segítség lehet a gyermekek számára egymás megbecsülésében és elfogadásában is.
- Figyeljük meg és beszéljük meg a gyermekekkel, hogy a természet rendjében minden mindennel összefügg, s ok-okozati összefüggések határozzák meg a növények, állatok és emberek életét.

- Élményszerű tapasztalatszerzés által segítjük elő a gyermekek környezetre figyelő magatartásformájának megalapozását.
- Beszéljünk arról, hogy természet körforgása befolyásolja mindennapi életünket. Például ha esik az eső, éled a természet, de az óvodai élet is másként alakul.
- A gyermekek értelmi szintjének megfelelően beszélhetünk nekik arról, hogy a földnek is megvan a teremtés rendjéből fakadó joga a pihenésre, nem szabad kihasználnunk.
- A teremtett világ rendjének, tisztaságának, életének védelme az emberi élet feltétele. Érezzék át a gyerekek, hogy környezetük óvásával saját magukra és szeretteikre vigyáznak.
- Tudatosítsuk a gyerekekben, hogy már ők is sokat tehetnek környezetük szépségéért, tisztaságáért. Az óvónők közösen keressék a gyermekekkel a közvetlen környezet védelmének és gondozásának lehetőségeit.
- A gyerekek az apró dolgok iránti érzékenységükkel igen sok jót tudnak tenni a környezet épségéért. Fontos, hogy az óvónő vezetésével minél gyakrabban átéljék, hogy már sokat tudnak tenni környezetükért (pl. saját szobájuk, óvodai csoportszobájuk rendjéért, az óvoda udvar rendezettségéért, tisztaságáért, stb.).
- A katolikus óvodák egyik különösen időszerű feladata a szülők környezettudatos szemléletmódjának és magatartásának formálása, kiemelve ennek biblikus alapjait és konkrét megvalósulási formáit (pl. előadások, családi napok, szakemberek meghívása, közös akciók szervezése).
- A gyermekek értelmi szintjének megfelelően beszéljünk velük arról, hogy az élővilág az ember lelki életének kifejezője és tükröje.

Egészségvédelmi szempontok

- Az óvodában beszéljünk a gyerekekkel az ételek eredetéről, az alapanyagokról, miből készülnek, a munkáról, amivel előállították.
- Tudatosítsuk a gyerekekben, hogy testünket ajándékba kaptuk, vigyáznunk kell rá.
- Beszélgessünk velük arról, hogy a vasárnap megszentelése és a pihenés testi-lelki egészségünket szolgálja.
- Az óvodai étkezések során fektessünk hangsúlyt arra, hogy annyit kérjen vagy szedjen a kisgyermek, amennyit elfogyaszt.
- Az egészséges táplálkozást és az étel megbecsülését erősíti a gyermekek magatartásában, hogy ráneveljük őket minden étel megköstölésére, a számára új ízek megismerésére.
- A dicséret, a pozitív tettek megerősítése által könnyen formálható a gyermekek egészséges életmódja, táplálkozása.
- Folyamatos munkával, gyakorlással alakítsuk ki a gyermekben az igényt a tiszta, higiénikus, rendezett környezet iránt.

A vallásos és erkölcsi nevelés részeként az óvodapedagógusok kiállítást rendezhetnek a gyermekek természetes anyagok felhasználásával készült munkáiból a helyi lelkipásztor segítségével a templomban. Kiemelkedően szép ünnep a terményhálaadáson való közös részvétel, ill. a csoportokkal a templomban tett látogatás.

A Katolikus Egyház Katekizmusának gondolata mindenképpen iránymutató a hívő emberek és a katolikus óvodapedagógusok számára:

„Az ember és a teremtmények tökéletességeiből kiindulva mindenkinek és mindenkivel beszélhetünk Istenről, mert e tökéletességek mind Isten végtelen tökéletességének tükröződései.”²²

²² Katolikus Egyház Katekizmusa 5.

BEFEJEZÉS

A *Barátunk a teremtett világ* című segédanyag igyekezett összegyűjteni mindazokat a forrásokat, melyek tartalma és lelkiülete nagyban segítheti az óvodapedagógusokat a gyermekek környezet-tudatos magatartását formáló vallásos és erkölcsi nevelés területén.

A gyermekek első számú nevelője természetesen a család. Ezt a környezetvédelem szempontjából is mély igazságot tartalmazó gondolatot II. János Pál pápa a következőképpen fogalmazta meg 1990-es béke világnapi üzenetében:

„Az első tanító maga a család, ahol a gyermek megtanulja tisztelni szomszédait és szeretni a természetet.”²³

A három-hat éves korú gyermekek óvodai nevelése kibontja és fejleszti a gyermekekben lévő egyéni képességeket, a teremtett világ iránti szeretetüket és ösztönös vonzódásukat. A katolikus óvodában megvalósuló nevelés feltételezi az óvoda és a családok kapcsolatát átjáró kölcsönös megbecsülést és segítséget. A gyermekek mindennapos óvodai élményei, a környezettudatos nevelés területén szervezett óvodai programok és kirándulások tudatosíthatják a szülőkben a környezet- és egészségvédelem fontosságát. Ezáltal az óvónők munkája is nagyban hozzájárulhat a gyermekek lakóhelyének és közvetlen környezetének szebbé válásához. Természetesen számos példa van arra is, hogy a szülők szakmai ismeretei, háziállatai, mezőgazdaságban való jártasságuk fontos és érdekes ismeretekkel gazdagíthatja az óvodás gyermekeket. A természet értékeinek megfigyelésére és élményszerű megtapasztalására a gyermekek közvetlen lakóhelye számtalan lehetőséget kínál, amit érdemes kihasználni. Nagyon fontos, hogy a gyermekek megismerjék ezeket a kincseket.

Az óvoda vallásos és erkölcsi nevelésének mélyebb összefüggéseit igyekezett megvilágítani a segédanyagban kiemelt gondolat, mely a teremtett világ ökológiai, és lelki, erkölcsi rendjének kapcsolatát fogalmazza meg:

²³ II. János Pál pápa üzenete a béke világnapja alkalmából, 1990. január 1., 13.

*„A legmélyebb és legkomolyabb jele a morális elem alapvető jelenlétének az ökológiai válságban az élet tiszteletének hiánya, ami a környezetszennyezés számos esetében megnyilvánul...
A világegyetemben egységes rend és egység uralkodik...”²⁴*

A családok, szülők és gyermekek életének belső harmóniája a környezet- és egészségvédelem szempontjából is meghatározó jelentőségű. Első hallásra érdekesnek tűnik a teremtett világ és az ember lelki élete közötti összefüggés feltételezése, viszont átgondolva és átérezve ennek jelentőségét, öröm tölthet el bennünket, hogy keresztény szemléletmódunk és tetteink formálják és formálhatják környezetünk életét és a teremtett világot. A Biblia üzenete mindennapos lelki táplálékunk, erőforrásunk. Legfőképpen ezt adjuk át gyermekeinknek a katolikus óvodában végzett munkánk során.

A teremtett világ szeretetét számtalan vers, irodalmi mű, dal, zenemű kifejezte, melyek nemcsak nevelői munkánkat, de személyes lelkiéletünket, és gondolkodásunkat is formálhatják, gazdagíthatják.

Rónay György: Jelenlét

Nézz föl az égre: ott van
felhők és csillagok közt.

Pillants körül a földön:
ott van fűben, virágban,
állatok ámuló szemében
emberek arcán.

Áss le a föld alá:
csontokból és kövületekből
szándékainak lábnyoma
dereng feléd

Mindenütt láthatatlan

Mindenben látható

²⁴ II. János Pál pápa üzenete a béke világnapja alkalmából, 1990. január 1., 13.

I. SZÁMÚ MELLÉKLET

TERMÉSZETTEL KAPCSOLATOS VERSEK, MESÉK, MONDÓKÁK, ÉNEKEK

Versek

Benedek Elek:	Megjöttek a fecskék
Csanádi Imre:	Naphívogató
Csoóri Sándor:	Dióbél bácsi Dióbél királykisasszony
Donászy Magda:	Hóvirág
Drégely László:	Csigabiga kirándul Esőbiztató
Fazekas Anna:	Köszöntő Februári időjósok Fecskehajtó kisasszony Fecskehívogató
Fésűs Éva:	Évszakok
Füzesi Magda:	Tavaszi Galagonya
Galambosi László:	Dió
Garay János:	Méhecske
Gárdonyi Géza:	A mi gólyánk Gólya-hírek Hangverseny
Horgas Béla:	Sárgarépa hercegnő Húsvétra
Jancsik Pál:	Dióverés
Jankovich Ferenc:	Anyák napján
Kormos István:	Vackor az óvodában Levelek hullása
Molnár Lajos:	Fűzfaágon barka billeg
Móra Ferenc:	Dióbél királyfi
Móricz Zsigmond:	Iciri-piciri Négy vándor

Nemes Nagy Ágnes: Hóesésben
Nyármarasztaló

Osváth Erzsébet: Itt a tavasz
Őszi levél
Őszi suttogó

Pákolitz István: Dió
Párácska
Paripám csodaszép pejko

Péter Erika: Őszidő

Sallai Ferenc: Rügyet robbant

Sarkadi Sándor: Fenyő

Szabó Lőrinc: A szél meg a nap

Szalay Borbála: Beszélgetés a méhecskével

Szilágyi Domokos: Ősz szele zümmög

T. Nagy Sándor: A kéregető kisveréb

Takáts Gyula: Hívogató

Újhegyi Ágnes: Fecskeköszöntő

Végh György: Virágzó április

Veres Csilla: Ősszel az erdő

Weöres Sándor: Buba éneke

Zelk Zoltán: Tavaszi dal
Párácska
A három nyúl
Négy vándor
Az állatok iskolája

Zsadányi Lajos: Itt az ősz

Mesék

A három karácsonyi galamb
A három pillangó
A házikó
A kecskegida és a farkas
A kesztyű
A lókötő róka
A naplopó medve

A nyughatatlan méhecske
A répa
A tücsök és a hangya
A vityilló
Az aranyos tarajos kiskakas
Az okos kisnyúl és az oktondi pocok
Az öt kismalac
Nagytakarítás a napnál
Visszajött a répa

Mondókák

Adjon Isten
Áspis, kerek
Badacsonyi rózsafán
Cini, cini
Cserebogár
Dirmeg-dörmög
Erre kakas
Essél eső, essél
Fű, fű, fű
Gyí, te paci
Itt a köcsög
Két kis kakas
Kiskertemben
Mese, mese mátká
Sárga rózsa
Töröm, töröm

Énekek

A csitári hegyek alatt
A kállói szőlőbe
A kassai szőlőhegyen
A szeleknek élénk szárnyán
Árkot ugrott
Báránykának

Bidres, bodros
Borzas galagonya
Brumm, brumm Brúnó
Cicukám
Cifra palota
Cirnos cica
Csend ül a tájon
Csett Pápára
Csiga-biga
Csip, csip
Debrecenbe kéne menni
Egy kis malac
Egyél libám
Elaludt az álmos cica
Éliás, Tóbiás
Én kis kertet
Eresz alól
Esik az eső
Ettem szőlőt
Fecskét látok
Fehér liliomszál
Gólya viszi
Gyertek haza ludaim
Gyertek lányok ligetre
Gyí paci, paripa
Háp, háp, háp
Hatan vannak a mi ludaink
Hegyen, völgyön
Hej, a sályi
Jön a tavasz
Jöttem karikán
Katalinka, szállj el
Kellene szép kert
Kert alatt kinn a csacsi
Két szál pünkösdrózsa
Kicsi őz

Kis kacska
Kis, kis kígyó
Kiszáradt a diófa
Koszorú, koszorú
Körtéfa
Lopják az úr
Mackó brummog
Mackó, mackó
Mi szél hozott kisfutár?
Nád alól
Ó, ha cinke volnék
Orgona ága
Sándor napján
Sárga csikó
Süss fel nap
Süss ki nap
Szőjünk, fonjunk
Tarka kutya
Tekeredik a kígyó
Tekereg a szél
Úszik a kácsa
Virágéknál
Volt nekem egy kecském
Zöld erdőben
Zöld paradicsom

Vivaldi: Négy évszak

Ki teremtette ezt a világot
Minden, mi él
Noé
Olyan örömet, mint a forrás
Szívem palota

II. SZÁMÚ MELLÉKLET

IMÁDSÁGOK ÉS ÉNEKEK – GYŰJTÉS A JÉZUS HÍV ÉS VÁR C. IMA- ÉS ÉNEKGYŰJTEMÉNYBŐL

A következő imádságok és énekek kiválogatásában két fontos szempont játszott szerepet. Az egyik szempontot a teremtő Isten nagyságának és a teremtett világ szépségének dicsérete adta, a másik szempontot pedig a teremtett világ képeivel kifejezett keresztény értékrend megfogalmazása.

Napszakok imái

- 23. o./1. Óh, mennyei jó Atyám...
- 23. o./3. Szívből kérlek Istenem...
- 24. o./8. Jézusom, utcán, otthon, óvodában...
- 25. o./15. Este van már, kiságyamba térek...
- 25. o./16. Csillagoknak teremtője...
- 33. o./2. Aranyos sugár int...
- 33. o./3. Mennyei jó Atyám, őriző pásztorom...
- 34. o./5. Jó Istenem, hála Néked s köszönet...
- 36. o./20. Mennyben lakó Istenem...

Asztali áldások

- 26. o./19. Urunk, Jézus, áldj meg minket...
- 26. o./21. Finom volt a vacsora...
- 37. o./22. Ki asztalt terítesz...

Imák alkalmakra

- 18. o./16. Orrom, szemem, szám és fülem...
- 28. o./29. Van valaki fõnn az égben...
- 28. o./30. Szeress engem, jó Istenem...
- 28. o./32. Angyal lépdél...
- 38. o./28. Este, ha lenyugszik a nap...
- 39. o./29. Áld meg õket nagy Isten...
- 40. o./36. Áldd meg a hazánkat...

Dicsőítés, kérés, hálaadás

- 20. o./20. Én Istenem, de jót tettél...
- 29. o./35. Két apró szem, látni az Istent...
- 30. o./40. Csillagoknak Teremtője...
- 41. o./40. Ami szép és ragyogó...
- 41. o./41. Mennyben lakó én Istenem...
- 41. o./42. Csupa fény az Isten kertje...
- 43. o./49. Köszönöm az életet...
- 43. o./51. Gárdonyi Géza: Hálaima

Énekek az év napjaira

- 49. o./1. Naphívogató
- 51. o./3. Süss fel nap
- 59. o./8. Mély kútba tekintek...
- 62. o./11. Jertek, gyerekek...
- 75. o./21. Felmegyek én egy nagy hegyre...
- 77. o./23. Bércet, rónaságot...

Templomlátogatásra

- 80. o./26. Jó az Úristen...

Ünnepekre:

- 66. o./15. Égi pásztor...
- 67. o./16. A kis Jézus aranyalma...
- 84. o./30. Nagy öröm van Betlehemben...
- 90. o./36. Tegnap harangoztak...
- 69. o./18. Eljött Húsvét szent napja...
- 94. o./40. Elhozta az Isten
- 96. o./42. A hajnali harangszónak
- 98. o./44. Mit is adjunk ma tenéked

Zenehallgatás

- 104. o./48. Dicsérd Istent, föld és ég...
- 105. o./49. Jézus a pásztorom...
- 106. o./50. Azt akarja Jézus: legyen napsugár...
- 108. o./52. Kicsi vagyok én...
- 120. o./61. Csordapásztorok...

122. o./62. Éjszaka árnya száll...
124. o./64. Karácsony, karácsony...
126. o./66. Dicsőség mennyben az Istennek...
129. o./69. Karácsonyfa
130. o./70. Új esztendő virradott

Környezet- és egészségvédelem szempontjából fontos világnapok

Január 1. – A béke világnapja (Szűz Mária, Isten Anyja)

A béke világnapját VI. Pál pápa kezdeményezésére ünnepeljük minden év első napján 1968 óta. Ez a nap arra figyelmeztet, hogy az előttünk álló új évben törekedjünk arra, hogy békében éljünk önmagunkkal, minden emberrel és mindennel az egész világon.

Február 2. – Vizes élőhelyek világnapja (Urunk bemutatása)

1971. február 2-án az indiai Ramsar városában fogadták el az ún. Ramsari Egyezményt, amelyben a biológiai sokféleség megőrzése érdekében a kormányok felelősséget vállaltak a vizes élőhelyek védelméért. Magyarország 1979-ben aláírta a dokumentumot, s 2000-ig 19 területet (köztük a Fertő-tavat, a Balatont, a kiskunsági szikes tavakat, a Hortobágy egyes részeit) jelölt meg a nemzetközi jelentőségű, ún. ramsari területek közé. Az egyezményt aláíró országok száma mára száz fölé emelkedett, s a hatálya alá tartozó vizes terület pedig közel 80 millió négyzetkilométer. Az egyezmény elfogadásának évfordulóján tartjuk a Vizes élőhelyek világnapját.

Február 11. – Betegek világnapja (Lourdes-i Szűz Mária megjelenése)

A betegek világnapját II. János Pál kezdeményezésére 1993-tól ünneplik. Célja, hogy Isten egész népe kellő figyelmet szenteljen a betegeknek, illetve segítse elő a szenvedés megértését.

Március 22. – A víz világnapja

A víz világnapjának megünneplését az 1992. évi Rio de Janeiro-i környezetvédelmi konferencián kezdeményezték. Ennek hatására az ENSZ március 22-ét nyilvánította e nappá, felhívta a kormányok, szervezetek és magánszemélyek figyelmét a víz fontos szerepére életünkben. A kezdeményezés célja, hogy óvjuk, védjük környezetünket, s ezen belül a Föld vízkészletét.

Április 7. – Egészségügyi világnap

1948. április 7-én az ENSZ szakosított intézményeként megkezdte működését az Egészségügyi Világszervezet (WHO). Erre az eseményre emlékezünk az Egészségügyi világnapon. A világszervezet célja a nemzetközi egészségügyi munka irányítása és összehangolása, továbbá a környezet aktív védelme.

Április 22. – A Föld napja

1970-ben az Egyesült Államokból indult el a világméretű környezetvédelmi akciónap, a Föld napja. Magyarországon 1990 óta rendezik meg.

Csillagászati világnap

Mozgó ünnep, április közepe és május közepe között tartják, azon a szombaton, amely közel esik az első negyed holdfázishoz.

Május 8. – Nemzetközi Vöröskereszt napja

1828. május 8-án született Henri Dunant svájci író, aki 1859-ben szemtanúja volt a solferinói ütközet sebesültjei tragikus pusztulásának. Ennek következtében megalapította a Nemzetközi Vöröskereszt segélyszervezetet. Az ún. Genfi Egyezmény egy évvel később jóváhagyta. Magyarország 1881-ben csatlakozott a vöröskeresztes mozgalomhoz.

Május 10. – Madarak és fák napja

1902. március 19-én Párizsban az európai államok egyezményt kötöttek a mezőgazdaságban hasznos madarak védelme érdekében. Az aláírók között volt Magyarország is. Először 1902-ben Chernel István ornitológus szervezte meg hazánkban a Madarak és fák napját.

Június 5. – Környezetvédelmi világnap

1972. június 5-én nyílt meg Stockholmban „*Ember és bioszféra*” címmel az ENSZ környezetvédelmi világkonferenciája, amely ezt a napot világnappá nyilvánította.

Szeptember 18. – Takarítási világnap

1992-ben az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP) meghirdette a takarítási világnapot. Jelmondata: Gondolkodj világméretekben és cselekedj otthon!

Október 4. – Állatok világnapja (Assisi Szent Ferenc)

Az Állatok világnapját 1991 óta tartják Magyarországon Assisi Szent Ferenc az állatok, a szegények, a szociális munkások és a környezetvédők védőszentje. Az olasz származású ferences szerzetes és rendalapító katolikus rendalapító 1181–1226 között élt és 1228-ban avatták szentté.

Október 10. – A lelki egészség világnapja

Ezt a napot a Lelki Egészség Világszervezete nyilvánította világnappá. Magyarországon 1994 óta tartják. Célja felhívni a közvélemény figyelmét arra, hogy a lelki betegségben szenvedő emberek ugyanúgy rendelkeznek az emberi méltóság, az egyenlőség elidegeníthetetlen jogával, mint az emberiség valamennyi más tagja.

Október 17. – A szegénység elleni küzdelem világnapja

Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete, a FAO Rómában ülésező konferenciája magyar határozati javaslat alapján nyilvánította világnappá október 17-ét. Az éhínség elleni harc napja egybeesik a FAO megalakításának évfordulójával.

Védőszentek

Európa fővédőszentje: Nursiai Szent Benedek – július 11.

Magyarország fővédőszentje: Szent István király – augusztus 20.
(1038. augusztus 15-én a koronát és az országot Szűz Máriának, a magyarok Nagyboldogasszonyának ajánlotta fel. Magyarország régi katolikus elnevezése: Regnum Marianum. Jelentése: Mária országa, királysága).

Az egyházmegyék területének védőszentjei
(Lakóhelyünk és óvodánk is az ő pártfogásuk alatt áll)

Egri Főegyházmegye védőszentje:

Szent János apostol és evangélista – december 27.

Esztergom-Budapesti Főegyházmegye védőszentje:

Szent Adalbert püspök és vértanú – április 23.

Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye védőszentje:

Szent István király – augusztus 20.

Debrecen-Nyíregyházi Egyházmegye védőszentje:

Szent László király – június 27.

Győri Egyházmegye védőszentje:

A mennyekbe felvett boldogságos Szűz Mária – augusztus 15.

Hajdúdorogi Görög Katolikus Egyházmegye védőszentje:

Szent István diakónus, első vértanú – december 26.

Kaposvári Egyházmegye védőszentje:

Szent László király – június 27.

Pannonhalmi Területi Apátság védőszentje:

Tours-i Szent Márton püspök – november 11.

Pécsi Egyházmegye védőszentje:

Szent Péter apostol – június 29.

Szeged-Csanádi Egyházmegye védőszentje:

Szent Gellért püspök – szeptember 24.

Székesfehérvári Egyházmegye védőszentje:

A mennyekbe felvett boldogságos Szűz Mária – augusztus 15.

Szombathelyi Egyházmegye védőszentje:
Szent Márton – november 11.

Váci Egyházmegye védőszentje:
Szent Mihály főangyal – szeptember 29.
Szent István, Magyarország első királya – augusztus 20.

Veszprémi Főegyházmegye védőszentje:
Szent Anna – július 26.

Assisi Szent Ferenc – október 4.

II. János Pál pápa 1979-ben **az ökológiával foglalkozók védőszentjévé** nyilvánította. *„Ő a teremtés sértetlensége iránti mély és őszinte tisztelet példáját kínálja a keresztények számára. Mint a szegények barátja, aki szeretetben élt Isten minden teremtményével, Szent Ferenc az egész teremtést – állatokat, növényeket, természeti erőket, sőt, Napfivérét és Holdnővérét is – meghívta, hogy együtt tiszteljék és dicsőítsék az Urat. Az assisi nincstelen tanúbizonyságát adja annak, hogy ha békében élünk Istennel, nagyobb készséggel fogjuk építeni a békét az egész teremtéssel is, ami elválaszthatatlan a népek közötti békétől.”* (Az ökológiai válság: közös felelősségünk, II. János Pál pápa üzenete a Béke világnapja alkalmából, 1990. január 1.)

AJÁNLOTT ÉS FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek

- A Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendumja,
Szent István Társulat, Budapest 2008.
- Békés – Dalos: Újszövetségi Szentírás
Szent Gellért Hittudományi Főiskola Pannonhalma,
Szent Jeromos Bibliatársulat Budapest, 1991.
- Felelősségünk a teremtett világért
A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia körlevele a
teremtett világ védelméről, Szent István Társulat,
Budapest 2008.
- Forrai Katalin: Ének az óvodában
Editio Musica Budapest, 2004.
- Jézus hív és vár ima- és énekgyűjtemény óvodásoknak
Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési
Intézet Budapest, 2003.
- Kis Éva: „Peregnek, porolnak csöppnyi levélhadak...”
Magánkiadás, 1996.
- Kis Éva: Tél csengői
Color Print Nyomda, Szolnok 1996.
- Kóka Rozália: Tarka lepke, kis mese
Márton Áron Kiadó, 1994.
- Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján
Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat Budapest, 2007.
- Péter Erika: Verselhetek
Móra Ferenc Kiadó, 2007.
- Tóthné Pánya Marianna – Vass Krisztina: Jövőre elsős leszek
Tóth Könyvkereskedés és Kiadó, 2007.
- Zilahi Józsefné: Mese-vers az óvodában
Eötvös József Könyvkiadó, 1998.

Internetes források

Az ökológia fontossága

<http://www.sulinet.hu/tart/fncikk/Kifa/0/15892/okologia.htm>

Barátságos Földet a jövő nemzedékek számára

<http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

Békesség a teremtett világgal, békesség a Teremtő Istennel

<http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

Fülöp Dániel: Ökológia, természet-, és környezetvédelem, fenntartható fejlődés

<http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

Ha békére törekszel, védj a teremtett világot!

<http://www.teremtesvedelem.hu/korlevel22>

Humánökológia

<http://lexikon.katolikus.hu/>

Jeles napok

<http://jelesnapok.oszk.hu/prod/honap/01>

Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet: A környezettudatosság néhány aspektusának vizsgálata

9. évfolyamos tanulók körében reprezentatív minta alapján

http://www.fppti.hu/data/cms101795/Kornyeztudatossag_elemzes_090316.pdf

Világnapok

<http://www.vkszolnok.c3.hu/vilag.htm>

Óvodai programok, segédanyagok

Ajándék a világ

Katolikus szemléletmód, a vallás és erkölcsi nevelés megvalósulása a külső világ tevékeny megismerésében, KPSZTI, Budapest 2005.

A Fóti Római Katolikus Egyházközség Gondviselés Óvodájának helyi programja

Kalendárium

Környezettudatos magatartás

Környezettudatos magatartás segítése a katolikus óvodában

KPSZTI VEN Munkacsoport találkozója, 2010. október 19.

Milyen embert is akarunk formálni?

Szerepi Imréné: Lelki beszélgetések óvodások számára

Szent Gellért Kiadó és Nyomda, 1998.

A Vallásos és erkölcsi neveléssel foglalkozó munkacsoport
további segédanyagai letölthetők a KPSZTI honlapjáról:
www.kpszti.hu